

Kaleidoszkóp

és visszaemlékezések

Kaleidoszkóp

és visszaemlékezések

**Összeállította és
időnként megforgatta**

Dr. Hernádi László Mihály

**PÉCS
2017**

Panaszkodtam, hogy nincs cipőm, mindaddig, amíg nem találkoztam
olyannal, akinek nincs lába.
(perzsa mondás)

A híres utolsó mondatok első példája:
– Á, nem úgy van az, Sztálin elvtárs.
(Horváth István gyűjteményéből)

A híres utolsó mondatok második példája:
– Ki az a hülye, aki ilyenkor bundában szedi a málnát?
(Dr. Nagy Elemér gyűjteményéből)

A híres utolsó mondatok harmadik példája:
– Elvtársak, ne lőjetek!
(Elhangzott több millió alkalommal)

A híres utolsó mondatok negyedik példája:
– Ha ezt Sztálin (Rákosi, és a többi) elvtárs tudná!
(Hát persze, hogy tudták, ők eszelték ki!)

A híres utolsó mondatok ötödik példája:
Megszólal a mitfahrer: jobbról mehet...
(Szinte szállóigévé vált)

Noé bárkáját amatőrök építették, a Titanicot profik.
(Mondások)

A fantáziát kárpótlásul kaptuk mindazért, amik nem vagyunk,
a humorérzékét pedig vigaszképpen azért, amik vagyunk.
(gróf Széchenyi Zsigmond)

Ha az őrangyalaimnak egy pillanatra is
lankadna a figyelmük, akkor nekem annyi.
(Dr. Hernádi László Mihály)

Bevezető

Gyermekkorunkban a csetényi búcsúban – minden év október első vasárnapján – gyakran kaptunk egy érdekes ajándékot. A kaleidoszkóp (a görög *kalosz*, az *eidosz* és a *szkóp* összetétele, *szép formákat néző* jelentéssel) teljesen elvarázsolt bennünket.

A moziban látott filmek megmozgatták amúgy is élénk fantáziánkat. Mindegyiket lejátszottuk az Angliában, a kastélyt övező angolparkban, amit a csetényiek nagy nyelvi leleménnyel kereszteltek el Angliának. A filmekben láttuk a hadvezérek teleszkópos távcsövét, amit mi a kaleidoszkóppal pótolunk. Forgattunk rajta egyet-kettőt, de nem az újabban megjelenő színpompát meséltük el, hanem különböző helyzetjelentéseket rögtönöztünk a vezérkarunk számára az ellenségről, amikor katonásdit játszottunk.

Ha a harc hevében elestünk (nem a hadiveszteség értelmében, hanem csak úgy, natúr), és véletlenül nem pofára, hanem az oldalunkra, a zsebünkben lévő kaleidoszkóp gajra ment. Ki tudja, mi a gaj? De ha istenesen nagyot estünk, az apparát nem gajra ment, hanem ripityára törött. Itt az újabb kérdés: mi a ripitya? Saját példám adja a megoldást.

1998. március 29-én este jöttem Budapestről haza Pécsre a 6-os főúton. Kis híja, hogy nem ez lett az utolsó előtti utam. Többnyire saját hibámból belekeveredtem két egymás utáni félfrontális ütközésbe. Az első csattanás ütközési sebessége potom 220 km/óra volt. Ezt már azért jegyzik a piacon. A Renault elvitte a kocsim bal elejét. Pörögtünk az úton, óra járásával ellenkezőleg. Mikor megálltunk, akkor ért oda a Mercedes, az meg elvitte a kocsim jobb elejét. A változatosság kedvéért pörgés óra járásával egyezőleg. A motor kiszakadt, és 60 méterre elrepült. Szerencsére rajtam kívül senki nem sérült. Nekem egy helyen törött a jobb lábam, és tíz helyen a bal. Mindegyik törés térd alatt. A jobb lábamat gipszelték, a balt műtötték. A jobb lábam gajra ment, a bal pedig ripityára törött. Ebből következik, hogy nálam általában 10 gaj = 1 ripitya. Sokan kérdezték tőlem: – Öreg, rád hány őrangyal vigyáz?

– Istennek hála, mindig annyi, amennyi kell.

Munkámat szeretettel ajánlom kedves olvasóimnak.

Pécs, 2017. február 5.

Dr. Hernádi László Mihály

(1.) Dr. Schizler Lajos emlékére

Dr. Schizler Lajos veszprémi háziorvos 2015. február 13-án halt meg 75 éves korában. Babócsán született. A pécsi Orvostudományi Egyetemen végzett. Emellett NB I-es labdarúgó volt. Furesa fintora a sorsnak, hogy utolsó éveiben oxigénpalack használatára szorult.

A temetésén, február 21-én elmondtam megismerkedésünk történetét, majd búcsúzóul Babits Mihály gyönyörű versét, a neki fájdalmasan aktuális Balázsolást. Most a prózai részt idézem vissza.

Mikor Schizler dr. végzett az egyetemen, hosszú ideig úgy tudta, hogy a babócsai fiatalok közül ő az első, aki orvos lett. Mikor Veszprémbe került, arról értesült, hogy ez az elsőbbség apámat, dr. Hernádi Mihályt illeti meg, aki 1904. július 3-án született Babócsán, és 1932-ben végzett a szegedi Orvostudományi Egyetemen. Lajos ekkor elment Cseténybe, és virágot vitt apám sírjára. Rövid visszaemlékezésemet a következő gondolattal zártam: – Kedves Lajos, így lettünk mi lelki jó barátok, még mielőtt az életben egyszer is találkoztunk volna. Nyugodjál békében!

Ezután elmondtam a Balázsolást, a világirodalom egyik legszebb és legmeggrázóbb versét.

(2.) Alma mater

Nyolcadikos koromban, 1957 őszén már fölmerült a kérdés, hogy a következő oktatási évet Csetény után melyik iskolában folytassam. Mivel két nővérem – Judith és Zsuzsa – Veszprémbe tanult, kézenfekvő volt, hogy én is veszprémi diák legyek. Így kerültem a Lovassy László Gimnáziumba. Az előd iskolát 1711-ben alapították a piaristák, amit 1948-ban államosítottak. 1950 óta viseli a reformkori országgyűlési ifjak egyik vezéralakja, Lovassy László nevét. Kemény iskola volt. 1958 tavaszán a gimnázium mellett a kollégiumban is szigorú felvételi vizsgát kellett tennünk, ami két napon át zajlott.

A gimnázium fönt a várban, a kollégium a Viadukt végén volt. Utóbbi épületegyüttese szomorúbb napokat is megért, mint szegényház, és azzal cukkoltuk a nevelőtanárainknak, hogy sajnos az is maradt.

Az iskolai és a kollégiumi vasfegyelem egyik fő eleme, hogy az igazgatónk a jutasi altisztképző intézet tanára volt. Soha nem hallottuk őt indulatosan, emelt hangon beszélni, de ahova szúrós tekintettel nézett, ott szétnyílt a diákok sora.

A gimnázium az országos rangsorban mindig előkelő helyen állt. A mi osztályunk, a IV. B is érdekes eredményt mutatott. 56-an kezdtük. Másodiktól vegyes osztály voltunk, 1 lány és 40 fiú. Az ötéves érettségi találkozónkon már mindenki befejezte felsőfokú tanulmányait, vagy nagyon közel állt a befejezéshez. Ebben oroszlánrésze volt osztályfőnökünknek, dr. Kollega Tarsoly Sándornak, akiről több más részben is megemlékezem majd.

(3.) Sírfelirat

Sírfelirat az esztergomi bazilika altemplomában:

Amik vagytok, voltunk mi is,
amik vagyunk, lesztek ti is.

(4.) Matézis

- Mondd, kedvesem, hányan feküdtek már az ágyadban?
Hallgatás...
- Miért nem válaszolsz?
- Azért, mert még számolok...

(5.) Bírósági párbeszéd I.

Ügyvéd: Mit mondott a férje, mikor felébredt?

Tanú: Hol vagyok, Cathy?

Ügyvéd: És miért lett ekkor dühös?

Tanú: Mert Susannak hívnak!

(6.) Bírósági párbeszéd II.

Ügyvéd: Aktív szexuális életet él?

Tanú: Nem, csak fekszem a hátamon és nézem a plafont.

(7.) Bírósági párbeszéd III.

Ügyvéd: Doktor úr, igaz, hogy ha valaki alvás közben meghal, akkor csak másnap veszi észre, hogy meghalt?

Tanú: Mondja, ön tényleg elvégezte az egyetemet?

(8.) Bírósági párbeszéd IV.

Ügyvéd: Hány éves a fiatalabbik fia, a 20 éves!

Tanú: 20, mint az ön IQ-ja.

(9.) Bírósági párbeszéd V.

Ügyvéd: Jelen volt, amikor lefényképezték?

Tanú: Ugye viccel?

(10.) Bírósági párbeszéd VI.

Ügyvéd: Szóval, a baba augusztus 8-án fogant? És ön akkor mit csinált?

Tanú: Dugtam.

(11.) Bírósági párbeszéd VII.

Ügyvéd: Ugye 3 gyereke van?

Tanú: Igen.

Ügyvéd: Ebből mennyi fiú?

Tanú: Egy sem.

Ügyvéd: És mennyi lány?

Tanú: Bíró úr, új ügyvédet kérek!

(12.) Bírósági párbeszéd VIII.

Ügyvéd: Hogy végződött az első házassága?

Tanú: Halálesettel.

Ügyvéd: Kinek a halálával?

Tanú: Találgasson!

(13.) Bírósági párbeszéd IX.

Ügyvéd: Emlékszik arra, hogy mikor kezdte a boncolást?

Tanú: 8:30 körül.

Ügyvéd: És Denton úr akkor halott volt?

Tanú: Hát, ha az elején nem is, a végén már biztosan.

(14.) Bírósági párbeszéd X.

Ügyvéd: Doktor úr, ellenőrizte a páciens pulzusát boncolás előtt?

Tanú: Nem.

Ügyvéd: Ellenőrizte a vérnyomását?

Tanú: Nem.

Ügyvéd: Ellenőrizte a légzését?

Tanú: Nem.

Ügyvéd: Akkor lehetséges, hogy a páciens még élt, mikor elkezdte a boncolást?

Tanú: Nem.

Ügyvéd: Honnan tudja?

Tanú: Mert az agya az íróasztalomon volt egy üvegben.

Ügyvéd: Értem, de lehetséges, hogy mégis élt?

Tanú: Nagyon kicsi az esély, de ha élt volna, akkor minden bizonnyal ügyvéd lett volna.

(15.) Szafari

Egy házaspár szafarin vett részt. Az asszonyt egy hatalmas hím gorilla elkezdte kerülgetni, egyre nyilvánvalóbb szándékkal, mire ő fölmene-kült egy fára. A gorilla utána. A feleség sikoltozni kezdett:

– Béla, csinálj már valamit, a gorilla meg akar erőszakolni.

A férj kaján mosollyal arcán visszaszólt:

– Na, anyukám, ennek magyarázd meg, hogy fáj a fejed!

(16.) Első csetényi barátkozásom

Apámék 1949 őszén költöztek Cseténybe, mi, gyerekek Budapesten maradtunk 1952-ig. Hatéves koromban, 1950 telén vittek először néhány napra Cseténybe. Akkortájt igen kemény telek voltak a Bakonyban. Az utak néhol 2-3 méteres hófalak között vezettek. A szikrázó napsütés, a nekem derékig érő hó, a metsző hideg, a lovas szánok csilingelése elkápráztató varázslat volt egy vidékre szabadult városi gyerek számára.

Egyik délelőtt az orvos lakás udvarán játszottam, egy domb közepén álló kút mellett. Már nem tudom, hogyan keveredett oda egy fiú, akivel beszélgetni kezdtünk. Simléderes sapkája kissé félrefordítva a fején, az arcán ravasz-kás mosoly, amúgy meg – ahogy mondani szokták – a szeme sem állt jól. Alig ért a vállamig.

A beszélgetésünket ennyi év távlatából már nem tudom pontosan visszaidézni, de arra emlékszem, hogy állandóan találós kérdésekkel szívatott. Emellett a csetényi tájszólásból felét-harmadát, ha meg-értettem. Mindez arra ösztönzött, hogy valamit én is produkáljak. Nagyon belehúztam.

– Ezt nekem mondd, a pestinek? – kérdeztem, majd elkaptam a simlédert, és a sapkáját egy hirtelen mozdulattal lerántottam az orráig, úgyhogy nem látott semmit.

A következő pillanatban már én sem, mert derékon kapott, és úgy belevágott a hóba fejfelé, hogy csak az égnek meredő, kalimpáló lábaim látszottak ki. Egy darabig egyedül küszködtem, majd látva, hogy nem boldogulok, segített talpra állni. Ezzel kezdődött haláláig tartó szoros barátságunk.

Mint később kiderült, Kaufman Gyuri, a katonásdi játékunk vezér ezredese három évvel idősebb volt nálam. Nehéz munkákon edzett mokány gyerek volt. Pusztá kézzel törte a diót. Vele szemben teljes mértékig esélytelen voltam. A pesti mivoltom pedig hamarosan bakoyni büszkeséggé változott.

(17.) Motorozás I.

Apám, dr. Hernádi Mihály a B-listázás után, 1949. október 23-án foglalta el a körzeti orvosi állását Csetényben, és emellett Dudar bányaorvosa volt 1954-ig. A körzetéhez tartozott Csetény, Szápár, Jásd, Csőszpuszta és Tés. Kedden és pénteken ment körjáratra. A betegeit gyalog, kerékpárral, síléccel és hintóval (télen lovas szánnal) látogatta. Később – legnagyobb örömömre – vett egy Csepel márkájú motor-kerékpárt. Ettől kezdve biztos anyagi forrásom volt a motormosás, amiért esetenként 2-3 forintot kaptam.

Amikor csak megengedték, mindig apámmal tartottam a betegekhez és a körjáratokra is. Árgus szemekkel vizslattam, hogyan indítja el a motort, hogyan vált sebességet, hogyan áll meg, szóval mindent, ami a motorral kapcsolatos volt.

Már közeledtem a 10. évemhez, amikor egy mosás után érkezettnek véltem az időt arra, hogy kipróbáljam szerény tudásomat a motorozás terén. Csakhamar szinte végzetes akadály állt elő: a mosáshoz leállított motort nem tudtam lelökni a talpáról. Hiába, nem voltunk egy súlycsoportban. Minden erőmet összeszedtem, és sok próbálkozás után végre sikerült. A következő manőver sem volt egyszerű számomra, be kellett rúgni a motort. Ráálltam a berúgó karra, simán megtartott. Többszöri rugózás után tudtam csak elindítani a motort. (Ösztönösen megéreztem Sztálin örökbecsű mondását, a tautológia legszebb példányát: a nehézségek azért vannak, hogy leküzdjük őket.) Igen ám,

de ekkor újabb viharfelhők tornyosultak szép reményeim egén. Észrevett Boriska, aki anyámnak segített a háztartásban, és rohant apámhoz:
– Doktor úr, tessék jönni gyorsan, Lacika viszi a motort!

Még egy centit se gurultam, mikor apám erős kézzel megfogott. Csak hosszas könyörgésemre állt rá, hogy az udvarunkból és a gépállomásig terjedő nagy hátsó udvarból álló téren mehessek egy kört. Kezdte volna magyarázni, mit hogyan csináljak, de addigra már lassan elindultam. Majd lazán kettesbe kapcsoltam, gázt neki, és álmélkodó apámat hátrahagyva nekivágtam a bakonyoszlopi országútnak.

Ettől kezdve, ha tehettem, mindig szerét ejtettem egy kis motorozásnak.

(18.) Motorozás II.

Ha szüleim szabadságra mentek, az egyben nekünk is nagyobb szabadságot jelentett. Kiváltképpen a motorozás terén.

Gyuri öcsémmel szép kis túrákat terveztünk. Álcázásképpen magamra vettem apám motoros ruháját: a szokásos esőkabát, elöl az orvosi táska (bőrszíjon a nyakamba akasztva), bőrsapka egy motoros szemüveggel, ami a fél arcomat eltakarta. Ha köszöntem valakinek, ahogyan ő szokott integetni, a kesztyű idétlenül lötyögött a kezemen.

Öcsémmel végigmotoroztunk a falun, máris keresték apámat. A kíséző kislány mondta, hogy a szüleim szabadságra mentek. Mire az egyikük:

– Hát lányom, tedd ám bolonddá az öregapádat! Nemrég látták a doktor urat, motorral ment Szápár felé. Vitte a kisebbik fiát, Gyurikát. Még köszönt is nekik.

Tanított egy ideig az iskolánkban Árki Laci bácsi, aki később Bakonyoszlopon lett igazgató. Hamar jött az ötletünk, hogy látogassuk meg őket.

Beöltöztem szokásosan. Gyuri öcsém föl pattant a hátsó ülésre, és irány Oszlop. Csordaút váltakozott olyan szakasszal, amit még a németek építettek: fatörzseket fektettek le a nagy sárba, hogy el ne akadjanak. Amikor ilyeneken vágattunk keresztül, Gyuri többet repült a levegőben, mint ült a hátsó ülésen. Lelkére kötöttem, hogy kapaszkodjon erősen, a fogantyút semmi körülmények között el ne engedje. (Valahogy mindig megúsztuk.)

Tettük tiszteletünket Laci bácsiéknál, aztán jöttünk haza. Más alkalommal kenderáztatókat és egyéb akadályokat ugrattam át, úttalan utakon nyúztuk az öreg Csepelt. Hazaérkezésünk után a motort mindig gondosan visszazártam a rendelőbe, és oda tettem vissza a kulcsot, ahová apám elrejtette.

(19.) Motorozás III.

Egyszer Szápár volt az úti célunk. Ott laktak Trojákék. Lajos fiúk velem egy idő, jó barátságban voltunk. Gondoltam, csak meglátogatjuk őket. Szokásos beöltözés, Gyuri föl pattant a hátsó ülésre, és már indulunk is. Közeleedtünk a járdi elágazáshoz, mikor megláttam, hogy az előttünk lévő bányászbusból kiszállt egy rendőr. Gyuri azonnal kongatta a vészharangot, hogy forduljunk vissza, de már annyira közel voltunk, hogy az lett volna a leggyanúsabb. Ezért nyugodtan mentem tovább, és amikor közelebb értünk, a rendőrnek is megráztam barátságosan a kesztyűmet (ahogy apám szokta). Ő tisztelgett, mi meg akadálytalanul begurultunk a faluba. A biztonság kedvéért nem az országúton, hanem dűlőutakon mentünk haza.

Ezzel szinte egy időben Budapesten anyám csendesen eltűnődött:

– Az én kis fiókáim vajon most merre motoroznak?

Apám teljes naivitással válaszolt:

– De édes szívem! A motort bezártam a rendelőbe, és eldugtam a kulcsot.

(Micsoda naivítás! Elölünk eldugni vagy elzárni bármit is?! Ugyan kérem!)

(20.) Minden rendben

A székely elutazott a rokonokhoz. Ahogy visszatért, a fia már várta a vasútállomáson a lovas kocsival. Elindultak haza, és beszélgetni kezdtek.

– Minden rendben volt, fiam?

– Igen, apám.

- Semmi baj nem történt?
 - Semmi, apám.
- Az öreget nem hagyta nyugodni a dolog, és tovább faggatózott.
- Tényleg semmi baj sem történt?
 - Hát... Eltört a villa nyele.
 - Eltört?
 - Mikor vittem a kutyát elásni...
 - Miért, megdöglött a kutya?
 - Meg az.
 - Hogy történt?
 - Letaposták a lovak és a tehenek...
 - Hogyhogy letaposták?
 - Megriadtak, amikor kigyulladt az istálló.
 - Mitől gyulladt volna ki az istálló?
 - Hát, apám, átfújta a szél a zsarátnokot a nagy házról...
 - Az is leégett!?
 - Igen, de a macska a hibás.
 - Már hogy lenne a macska a hibás?
 - Felborította a gyertyákat, mikor ravataloztuk a nagymamát.
 - Meghalt a nagymama?
 - Akkor ütötte meg a guta, Isten nyugosztalja, amikor édesanyám megszökött a postással.
 - Megszökött? Hát akkor minden rendben van.
 - Ezt mondom én is.

(21.) A Hitler-bajusz kialakulása

Adolf Hitler az első világháború kitörése után jelentkezett az Osztrák-Magyar hadseregbe, de alkalmatlannak nyilvánították a sorozáskor. A német hadseregbe viszont bevették. Ezredfutár lett, sokkal nagyobb kockázatnak kitéve, mint társai. Már 1914. december 2-án kitüntették a Vaskereszt második fokozatával. Az első osztályú Vaskeresztet is megkapta 1918 szeptemberében.

Amikor a nyugati fronton 1918 októberében az egységét gáztámadás érte, minden katona igyekezett a lehető leggyorsabban fölvenni a gázálcát, hiszen ez élet és halál kérdése volt. Hitler akkor szembesült azzal, hogy az ő készüléke nem zár jól, mert a hosszú bajusza nem tette lehetővé a hermetikus zárást. Komoly sérülése után napokig nem látott. Okulva mindebből, a bajuszát olyan méretűre vágta le, hogy a gázálcárc passzentes zárását ne akadályozza.

(22.) Plágium

A feleség verseket olvasott. Hirtelen a férjéhez fordult.

– Nézd már, Dezső, valami Goethe kiadta a versedet, amit húsz évvel ezelőtt nekem írtál!

(23.) Reggeli

- Anyu, kérek még kakaót!
- Szolgáld ki magad.
- Minek az ilyenek gyerek?

(24.) Több is veszett Mohácsnál

- Mit szolt a feleséged, amikor hajnalban hazaértél?
- Egy árva szót sem! Azt a két fogamat meg úgyis ki akartam húzatni!

(25.) Tényleg...

Hazamegy a férj. Az ágyban találja a feleségét egy idegennel. Felháborodva kérdezi, hogy kicsoda az illető. Mire a feleség:

- Tényleg, hogy is hívják magát?

(26.) Lóverseny

A lóversenypályán Kohn észrevette, hogy egy katolikus pap belopakodott az istállóba, és megáldotta az egyik lovat. Csodálkozva látta, hogy a következő futamot az addig esélytelennek tartott ló toronymagasan megnyerte.

A következő futam előtt elbújt az istállóban. Jött megint a pap, megáldotta az egyik paripát. Emberünk rohant a bukmékerhez, feltett 5 dollárt a lóra, majd amikor tényleg az ő lova nyert, besöpörte az 50 dollárnyi nyereményt.

A következő héten megint megleste a papot, majd a fogadás után 20.000 dollárral lett gazdagabb. A nagy sikeren felbuzdulva mindenét eladta, majd – miután ismét kileste a papot – minden pénzét rátette a kijelölt lóra. Azonban ez a ló teljesen lemaradt, majd fél távnál összeesett, és kilehelte a lelkét.

Kohn felháborodva rohant a paphoz:

– Atya, miért tette ezt velem? Eddig ahányszor megáldott egy lovat, az nyert, ez meg a célba se tudott bevánszorogni!

A pap a fejét csóválta:

– Látod, fiam, ez a baj veled, hogy te csak a pénzt nézed, és nem tudod megkülönböztetni az áldást az utolsó kenettől.

(27.) Játékaink

Karácsonykor, húsvétkor, születésnapunkon és a csetényi búcsúban több játékot is kaptunk, ám a legbecesebbek azok voltak számunkra, amiket mi készítettünk magunknak. Itt aztán a legegyszerűbektől a kissé komplikáltig minden előfordult.

Egy hosszabb madzagot két végén összecsomóztunk, és máris be lehetett fogni a lovacsázáshoz két vagy négy gyereket. Jó játék volt a külső és belső gumi nélküli biciklikerek, amit egy bottal hajtottunk. Ezzel futkároztunk órákon át. Fából faragtunk csigát; ostorral csapkodtuk az oldalát, hogy meg ne álljon. Faragtunk bilickét botjával, kardokat a víváshoz (görbét, egyenest, kétélűt), négylyukú sípot, kócpuskát, nyilat és nyílpuskát. Erősebb drótból hajlítottunk ördöglakatot. Lyukas

végű kulcsot teletömtünk gyufafejjel, összekötöttük a kulcsot egy madzaggal, aminek a végére kötöttünk egy hegy nélküli szöget. A szög fejét nekivágtuk egy szilárd felülethez. Akkorát szólt, mint egy puska. Készítettünk karbidágyút (ez még nagyobbát szólt, akkorát, mint egy igazi ágyú). Hanem a legizgalmasabb mégis csak az volt, amikor valódi lőszereket gyűjtöttünk meg lerakott szalmacsíkokon, kézigránátokat és aknákat robbantottuk fel.

A szolidabb játékokhoz visszatérve: sokat fogócskáztunk (hogy ne legyen olyan egyszerű, csak a fákon! – aki leesett, kiesett), csülköztünk, természetesen rengeteget fociztunk, később röplabdáztunk. Télen szánkóztunk és síeltünk. Faragtunk sílécet is. A pánthoz a bányából szerzett gumiszalag volt az alapanyag, amit a lécs oldalára szögeztünk vagy csavaroztunk. Kötés sehol, aki elesett, annál garantáltan kioldódott a lécs. (De néha kiment a boka is.)

A géppisztolyokat sorozatban gyártottuk. Többnyire deszkából faragtunk ki. A dobtáras fazont, hogy olyan legyen, mint a ruszki davajgitár, egy kerek halkonzerves dobozzal alakítottuk ki. De egy-egy lövészárkok környékén találtunk forgópisztolyt és ívtáras géppisztolyt is. Legnagyobb bánatunkra egyik sem volt működőképes. Állandóan fúrtunk, faragtunk, folyton-folyvást tökéletesítettük találmányainkat és eszközeinket. Egy biztos, soha nem fordult elő velünk, hogy unatkoztunk volna. A csúcsra járatott szürkeállomány pedig mindig meghozta a maga gyümölcsét.

(28.) Katonásdi

Talán egyetlen játékunk sem volt, amit annyira komolyan vettünk volna, mint a katonásdi. Ehhez nagyszerű, természetes helyszínünk adódott Csetényben: az Anglia. Hegyes-völgyes terepe, fás-bokros részei kiváló búvóhelyül szolgáltak. A megmaradt második világháborús lövészárkokról nem is beszélve, amelyek történelmi hitelességet adtak játékunk háttéréhez. Amihez szorosan hozzátartozott a talált lőszer, kézigránátok és aknák időnkénti felrobbantása, ami az egész játékunk csúcspontját jelentette.

Amit a csetényi moziban háborús filmet láttunk (mindegyiket többször is megnéztük), még aznap eljátszottuk az Angliában, előre kijelölt szereposztás szerint. Egyenruhánk ugyan nem volt, de egy kopottabb kiskabáttra fölvarrtuk a váll-lapot, rá a csillagokat. A ruszki tisztektől kapott temérdek kitüntetést (szinte kilószámra kaptuk tőlük) elosztottuk egymás között. (Majdnem úgy néztünk ki, mint Brezsnyev elvtárs, akinek a vicc szerint a végén már csak két kitüntetés hiányzott: a hőszovjet anya és a tiszta udvar, rendes ház.)

Mindezekhez jött még a rohamsisak, a kézfegyverek, az övünkbe gránátok, amiket fából faragtunk. Szóval elég félelmetesen néztünk ki. A rohamsisak többnyire csak lötyögött a fejünkön, mert egyrészt eleve más volt a méret, másrészt már hiányzott belőle az eredeti bélés. De nagyon büszkén viseltük, mert messziről valódi katonai külsőt kölcsönözött.

Nem fukarkodtunk a rendfokozatokkal sem. Kaufman Gyuri volt a vezérezredes, Reiber András a helyettese. A többiek is jól álltak a rendfokozattal. Alig volt közlegény. Hogy stílusos legyen, én orvos ezredes voltam. Ebbéli hivatásomhoz otthonról, a rendelőből hoztam az utánpótlást: kötszert, jódot, leukoplasztot, csipeszt, szikét stb., amelyek sebesüléseink ellátásához kellettek. Mivel mezítláb jártunk, naponta 5-6 tüskét, kisebb-nagyobb vágásokat és komoly horzsolásokat szedtünk össze. Volt dolgom bőven. Praxisomat időnként fogászattal is bővítettem, aminek gyakorlása egyenes arányban állt apám orvosi rendelőtől mért távolságával. A fogászatomat csak a húzásra korlátoztam, de azt teljes lelkesedéssel műveltem. Többször volt úgy, hogy áldásos tevékenységemet kiterjesztettem a felnőttekre is.

A katonásdi játékunk során vasfegyelem uralkodott. A legnagyobb büntetés az volt, ha valakit szabadságra küldött a vezérkar, mert annak leteltéig az illető nem jöhetett közénk játszani.

(29.) Robbantások

A második világháború idején, 1944 vége felé és 1945 elején ádáz csaták dúltak a Bakonyban. A hullámzó frontok okozták, hogy egy-egy település többször is gazdát cserélt. Csetény határában – de még a

kastélyt övező Angliában is – sok lövészárkot találtunk. Meg is tudtuk különböztetni: a németek L alakban, a ruszok cikcakkban ásták az árkokat. (Csak hadtörténeti érdekességképpen jegyzem meg, hogy az első lövészárkokat Julius Caesar idején ásták a római katonák.) A mi árkaink környékén indított ásatásaink sokszor jártak sikerrel: hol egy rohamsisakot, hol egy pisztolyt, hol egy géppisztolyt találtunk. No meg lőszereket, gránátokat és aknákat.

Az Anglia keleti oldalán egy mély út húzódott. Az út közepére széles szalmacsíkot fektettünk, és beleraktuk a kisebb lőszereket. Majd az alsó végénél meggyújtottuk a köteget, és fönről figyeltük az egymás után elsülő lövedékeket, amint a mag hangos dörrenés közepette belefűrődött a szemközti part falába. Ilyenkor szigorú rend szerint rohamsisakot viseltünk. Az alól lestük a magunk keltette tűzijátékot. Sikerélmény volt a javából.

A gránátok és aknák felrobbantásához a határban egy régebbi bombagödrot használtunk. Nagyobb tüzet raktunk. Szalma, rözse, fahasáb, középre beállítottuk az aknát. Mindenki fedezékbe vonult a közeli lövészárkba. Kaufman Gyuri vezérezredes és én gyújtottuk meg a tüzet. A baj ott kezdődött, hogy mikor Gyuri kiadta a parancsot kettőnknek, hogy: fedezékbe! – majd, mint a nyúl, mezítláb elszaladt a lucernatarlón keresztül a lövészárkhoz a többiekhez, míg én, aki akkor kezdtem először mezítláb járni, alig tudtam néhány lépést megtenni a tarló miatt. Ez minden irányból bökött. Elöttem a tarlószőnyeg, mögöttem a robbanni készülő akna... Szép kilátások!

Még nem értem el a fedezéket, mikor fölrobbant az akna. A hanghatással együtt egy hihetetlen erő fölemelt, és a többiek fölött átvágott a lövészárkon túlra, fejvel bele a homokba. A sikeres akció után a filmekben látott nagy éljenzés következett. (Gurrá, gurrá!) Aztán szólt az egyik fiú, hogy vérzik a lábam a bal bokám fölött. Mint később kiderült, a szárcapocscsontomba beleállt egy szilánk.

Így nem mertem hazamenni, hiszen apám orvos főhadnagy volt a második világháborúban, rögtön felismerte volna az aknaszilánkot. Elő a bicskát (bakonyi gyereknél mindig van kéznél), és gyötrő kínok közepette kipiszkáltam a csontomból a szilánkot, miközben a Tejút összes csillagát láttam lelki szemeim előtt. Olybá tűnt, mintha közvetlenül az agyamat birizgáltam volna a bicskával. Szerencsére ez volt az egyetlen

len komolyabb sérülés a csapatunkban. (Később több gyerek is fölrobant a faluban. Haláleset, csonkulás és üvegszem lett a szomorú eredmény.)

(30.) Hadifelszerelésünk

A felszerelés egy részét mi magunk állítottuk elő, más részét készen kaptuk, vagy szereztük. (A *szereztük* esetünkben a *loptuk* finomított kifejezése volt.) Igazi, de használhatatlan, földből kiásott fegyverek: revolver, forgópisztoly, ívtáras német géppisztoly; mi magunknak fargott kardok, davajgitárok, fapuskák, amik hanghatását az oldalára erősített egérfogóval értük el, töménytelen kitüntetés: marékszámra kaptuk a ruszkiktól, akik rendszeresen jöttek a faluba krumpliért; német, magyar és ruszki rohamsisakok, szóval, ahogy mondani szokták, nekünk is volt minden, mint a búcsúban.

A rohamsisakok beszerzése érdekes koreográfia szerint alakult. Békeidőben a szétszórt sisakokat félig beásták a földbe, és az emberek az aprójószág itatására használták. A házak gazdasági udvarát óvatosan, a kertek felől közelítettük meg. Hogy az állatok csöndben maradjanak, morzsolt kukoricát szórtunk a földre. (Lekenyerezés helyett lekukoricáztuk a libákat, kacsákat és a tyúkokat.) Aztán már vittük is a portékát. (Csak megemlítem, hogy az 1980-as években betáplálták egy számítógépbe a kívánt paramétereket, aztán megnyomták az Enter gombot, hogy ugyan rajzolná már le a gép az ideális rohamsisakot. Ki mit gondol, mi gyűtt ki? A gép kiadta a második világháborús német rohamsisak rajzát. Hát nem érdekes?)

A fapuskák egérfogós továbbfejlesztését leginkább Varga Lajos barátom szívta meg. Amíg a célra figyelt erősen, addig a puskát tartó ujjai szép lassan rácsúsztak az egérfogó kényes területére, és amikor a másik kezével eleresztette a rugós csapószerkezetet, az hirtelen rávágódott eltévedt ujjaira. Az arcán pillanatok alatt torz mimika jelent meg, amihez néhány keresetlen szóval cifrázta a spanyol udvari etikett tánclepeseit.

Amikor krumpliért jöttek a ruszki, minden tiszt messziről búzlott a kölnitől. Amíg a kiskatonák pakolták a teherautót, addig mi néhányan produkáltunk valamit a tiszteknek, majd kitüntetésekkel és mahorkát

kaptunk tőlük. Becsületükre legyen mondva, ezzel a két portékával bőségesen elláttak bennünket. Egy következő alkalommal büszkén mutattuk nekik a kitüntetésiektől roskadozó egyenzakóncat. (Ők is nagyokat nevettek rajtunk.) A mahorka igen erős, különleges cigaretta volt. Kifejezetten szibériai viszonyokra gyártották. A dohánnyal tömött rész után vagy 15 centis üres papírcső következett, hogy a zord időjárási viszonyok között ne kelljen levenni a kesztyűt, és a parázs se égesse ki azt.

(31.) Karbidágyú

Csetényből sokan eljártak dolgozni a környező bányákba: Kisgyónba, Balinkára és Dudarra. Így adódott, hogy nekünk soha nem okozott nehézséget beszerezni, ha karbidra volt szükségünk. A bányáslámpában vízzel összekeverve égő gáz keletkezik, amivel világítanak. Mi leginkább robbantásra használtuk. Az egyik változatban egy üres festékesdoboz aljának közepét átütöttük egy százas szöggel. A dobozba karbidot tettünk. Töltöttünk rá vizet, és a dobozt lezártuk. Mikor a kis lyukon már szivárgott a karbidgőz, akkor egy hosszabb bodzaágba szúrt szál gyufát meggyújtottuk, és azt a lyukhoz tartottuk. A robbanás hatalmasat szólt, nekünk pedig megvolt a mindennapi kis pirotechnikai örömünk.

A másik változatban a pofonegyszerű festékesdoboz helyett készítettünk egy karbidágyút. Észrevettük, hogy a gépállomás nyugati sarkában néhány cséplőgép erősen rozsdásodásnak indult. Gondoltuk, ha a felnőtteknek már nem kell, nekünk több dolog is jó lesz még belőlük. Főleg két kerékre és a tengelyre volt nagy szükségünk. Nekikapaszkodtunk tízen-tizenöten. Emelés, téglát alá, emelés, téglát alá, ujjakat kikapni, hopp! Mikor már a két kerék forgott a levegőben, a gépállomás dolgozóitól kölcsönkértem a 17-es és 24-es kulcsot, mondván, hogy apukámnak kell. A kulcsokkal leszereltük a kerekeket és a tengelyt. Azokat otthon, az orvos lakás udvarán újra összeszereltük. Szintén a gépállomásról újíttottunk egy vascsövet, amit visszavittem a főkapun a következőkkel:

– Apukám kéri, hogy a cső végét hegesszék be, és a végétől fél méterre fúrjanak rá egy lyukat.

Közben a szemem se rebbent. Olyan ártatlan pofát vágtam, hogy egy kisangyal elbújhatott volna mellettem. Ráadásul, ha apukám kéri, az mindjárt más, azt soron kívül teljesítik.

Így aztán ripsz-ropsz, elkészült az ágyú. Az erdön kivágtunk egy hozzávaló akácfa, abból több lövedéket faragtunk kisbaltával. Elérkezett a főpróba ideje. Az ágyúcsőbe betöltöttük a karbidot, rá a vizet. A cső végét lezártuk egy lövedékkel. Szokásos ceremónia következett: a bodzabélbe szúrt gyufát meggyújtottuk, és a vezénylő tiszt parancsára a tűzmester az ágyúcsőre fúrt lyukhoz tartotta az égő gyufaszálat. Frenetikus hatás következett. Megnyilvánulása: akkorát szólt, mint egy igazi ágyú. Mellesleg a tetőnkről vagy hús cserepet és hat tartólécet elsöpört.

Apám otthagya a rendelést, néhány sorára várakozó emberrel együtt kirohant az udvarra, de addigra mi már árkon-bokron...

(32.) Vérbírák és áldozataik

Az 1956-ot követő megtorlások legfőbb vérbírái és az általuk halálraítélt áldozatok száma. Más források számai zárójelben szerepelnek. Örök gyalázat szálljon fejükre és nevükre. Azokéra is, akik mindezt kezdeményezték és irányították.

Polgári bírók:

Borbély János – 65 (110) fő
Tutsek Gusztáv – 46 (144) fő
Vida Ferenc – 19 (20) fő
Halász Pál – 19 (15) fő
Mecsér József – 10 (7) fő
Vágó Tibor – 9 (4) fő

Hadbírók:

Ledényi Ferenc ezredes – 28 (51) fő
Szimler János alezredes – 23 (20) fő
Sömjén György őrnagy – 14 (16) fő
Mátyás Miklós őrnagy – 13 (23) fő
Kiss István Gábor százados – 12 (19) fő

(33.) Dr. Kollega Tarsoly Sándor

Jobb tanárt sem kívánhatnék gimnáziumi osztályfőnöknek senki számára, mint amilyen nekünk adatott a veszprémi Lovassy László Gimnázium második osztályától az érettségiig. Ötvenhatan kezdtük az elsőt, egy erősen vonalas, erősen balra húzó osztályfőnökkel. Olyan szerencsénk volt, hogy 1959 tavaszán elhagyta Veszprémet, és az ELTE TTK Tudományos Szocializmus Tanszékének oszlopos tagja lett.

Így kaptuk meg új osztályfőnökünket, aki először történelem-latin szakos tanári oklevelet szerzett a Pázmány Péter Tudományegyetemen, azt megtoldotta a levéltár szakkal, majd az egészet betetőzte egy jogtudományi doktorátussal. Több megyei levéltár munkatársa volt, vagy vezette azokat.

Lenyűgöző tudását csak ámultuk és bámultuk. A tananyaghoz rengeteg olyan történetet mondott el, ami benne sem volt a könyvünkben. Az órák végén hosszan sorolta fejből a témába vágó irodalmat, így több oldalról is kiegészíthettük tudásunkat. Mindenkinek igyekezett segíteni, beleértve a magánéleti problémákat. A lelkét is kitette értünk. A becenevét a nevéből vettük. Imponált nekünk, hogy magunk között csak Kollegának hívtuk, ennyivel is közelebb kerültünk hozzá.

Jóteknő pedagógia trükkjeivel mindig el tudta érni nálunk, amit csak akart. A harmadik évben a félévi bizonyítványom tragikusra sikeredett. Addigra már 11 szakkörben vettem részt. Mindennel foglalkoztam, csak tanulni ne kelljen. Ekkor jött az osztályfőnököm a docendo discimus (tanítva tanulunk) elvével. Rám bízott két gyengébben tanuló kollégista osztálytársamat azzal a komoly fenyegetéssel, hogyha meg találnának bukni, akkor engemet évisméltésre buktat. Innentől kezdve nem volt mese. A mindennapi foglalkozások meghozták gyümölcsüket. A társaimnál és nálam is. Év végéig 12 jegyet javítottam.

(34.) Puskázás

Osztályfőnökünk segítőkészsége szinte nem ismert határt. De mérge sem, ha észrevette, hogy valaki át akarja verni. Az a diák jó darab ideig eláshatta magát.

Latin órán felelt egyikünk. Szegénynek még az olvasás is döcögve ment, nemhogy a fordítás. Egyre sűrűbben pislantott kinyitott tenyerébe. Kollegának sem kellett több, odament hozzá. A tenyérbe beírt puska láttán éktelen haragra gerjedt. Sebzett oroszlánként mászkált le-föl az osztályban, ahol még a légy zümmögését is meg lehetett hallani. Hirtelen, teljesen váratlanul, ebbe a vihar előtti csendbe hangosan, még csak nem is belenevetett, hanem egyenesen belenyerített Farkas Béci. A vér is meghűlt bennünk. Kollega megbiccentette a fejét, és a szemüvege fölött zord tekintettel nézett Bécire. A hangjában még ott parázslott a vészjósló harag, mikor megkérdezte:

– Mit nevensz?

– Tanár úr, kérem, ne tessék haragudni, de eszembe jutott egy hasonló eset. A balatonfüredi gimnáziumban latinból felelt egy diák, és közben ugyanígy nézegette a tenyerét. A tanár diadalittasan rohant oda, hogy na, most elkaptalak. Nyitja a tenyerét, amibe csak két szót írtak bele: kis kíváncsi.

Kollegát, aki haragjában eddig kitörni készült, heves kacagás rázta meg. Pillanatok alatt átesett a ló túloldalára. Mi is hamar fölengedtünk. Elmúltak a viharfellegek, odalett az óra komolysága, és a hátralévő időben a még mindig szemüvegét és a könnyeit felváltva törölgető osztályfőnökünk vidám dolgokat mesélt nekünk a diákéveiből.

(35.) Gerzson

Kollegának a békési gimnáziumban volt egy osztálytársa, aki tökéletesen tudta utánozni az igazgató hangját. Ezt többször is kihasználta, amikor az iskola pedellusát, Gerzsont ugratta.

Az igazgató köztudottan a város egyik legnagyobb antinikotinistája volt. A hangutánzó mester odalopódzott a pedellus kuckójához, és az igazgató hangján megszólalt:

– Gerzson, hozzon nekem öt darab szivart.

Az igazgató kikelt magából, amikor Gerzson meghozta a szivarokat.

Meghalt az igazgató, az iskola aulájában ravatalozták föl. Estefelé az ugrató diák elbújt a ravatalnál. A pedellus jött lámpát oltani, az aulát bezárni. A síri csöndben egyszer csak megszólalt a diák:

– Gerzson, még egy kis forgácsot ide a fejem alá, mert lapos a párna!
Mire a pedellus ijedtében lazán összecsuklott.

(36.) Latin érettségi

Életemben csak egyszer adatott meg, hogy átléphettem a Színház- és Filmművészeti Főiskola küszöbét: 1962. április 7-én, a felvételi vizsgámon. Abban az évben 1300 jelentkező közül mindössze hetet vettek föl. Aznap, az első rostán senki nem jutott tovább. Ebbéli szép álmaim hamar szertefoszlottak. A nagyon bizonytalan kimenetel miatt még egy másik helyre is jelentkezhattunk. Én az orvosi egyetemet választottam, mivel apám mellett ezt a hivatást is megszerettem, némely ágában (sebészet, fogászat) már komoly gyakorlatot is szereztem. Mivel fizikából sem várhattam semmi jót az érettségire, egyre inkább megszilárdult az elhatározásom; ha egyik helyre sem sikerül a felvételem, akkor bányász leszek. Mikor az osztályfőnökünk írta össze, hogy az osztályból ki fog latin érettségét tenni, keserű szavakkal hártottam el szíves unszolását:

– Á, tanár úr, a szívlapáthoz nem kell latin érettségi vizsga. Oda talán még e nélkül is fölvesznek.

Ám mennyi mindenbe beleszól a vak véletlen! Május végén dolgom akadt az iskolában. Ahogy beléptem a belső kapun, éppen akkor kandikált ki az első teremből az osztályfőnökünk. Illedelmes köszönésem után intett az ujjjaival:

– Gyere csak ide!

– Tessék parancsolni, tanár úr.

– Gyere be!

Már a küszöbnél karon fogott, nem is annyira szívélyességből, hanem hogy le ne léceljek. (Jól ismert bennünket.) Az osztályban a társaim, a táblán Cicero, Horatius és Tacitus. Javában ment a latin érettségi vizsga.

– Ülj le! – mutatott az első padra, majd papírt és tollat hozott.

– Na, írad szépen!

– Mit, tanár úr? – vettem föl az ártatlan és értetlen pofát, pedig akkor már tudtam, hogy nincs menekvés.

– Írjad már, a kutya úristenit, mert kitaposom a beledet!

Győzött a durva erőszak. Nem volt más mit tenni, írtam. Így lett érettségi vizsgám latinból. Igen előkelő, mondhatnám kifejezetten úri belépő ahhoz, hogy három hónap elmúltával a bányában tartalékos földalatti csillés legyek.

(37.) Fizika érettségi

Ahogy közeledett a szóbeli érettségi vizsgám időpontja, annál inkább tornyosultak a viharfelhők fölöttem. A negyedik osztály első félévében megszerzett ötös fizikából még némi okot is adott a bizakodásra. Az orvosi pálya még nyitva állt előttem. A lehető legrosszabbkor jött a tanárváltás, ami azonnal komoly összeütközést teremtett a tanár és az osztály között, ami részéről ahhoz a fenyegetéshez vezetett, hogy majd az érettségim megmutatja. Az osztály egyik erős hangadója voltam. A rendszeres villongások odáig fajultak, hogy már mi kerestük a lehetőséget, hol tudunk borsot törni a tanár orra alá. Alkalom volt bőven.

Fenyegetése nálam annyira sikerült, hogy meg is akart buktatni a szóbeli vizsgán. Az iskola igazgatója és az elnök húzott ki a slamasztikából. De mit kezdhetek a felvételi vizsgán a kegyelem kettessel? Sok jóra nem számíthattam.

(38.) Felvételi vizsgám

Mikor a szegedi Orvostudományi Egyetemen közeledett a felvételi vizsga ideje, összeszedtem magam, és elutaztam Szegedre. Nelly testvérem keresztszüleinél Kopasz Imre bácsiéknál szálltam meg. Előző nyarakon több hetet is eltöltöttem náluk. A korombéli gyermekeikkel (Klári és Laci) az udvaron előadtuk a felnőtteknek a televízióban kísérleti adásként naponta legalább kétszer sugárzott *Péntek 13* című darabot. Latabár Kálmán szerepe rám jutott, Klári volt a feleségem, Laci a sógorom. A szöveget már kívülről fújtuk. Nagy sikerünk volt.

Most vajon lesz-e siker, méltáztam a felvételi vizsga előestéjén. Másnap reggel parádéba vágtam magam, és irány az egyetem. Ahogy szálltam volna föl a villamosra, olyan érzésem támadt, hogy mögöttem van

valaki. Visszaléptem, és magam elé engedtem egy idősebb urat, aki a villamos peronján megszólított. A beszélgetésünk érdekes fordulatot vett.

- Fiatalember, érzem a kiejtésén, hogy nem idevalósi.
- Valóban nem. A Bakonyból jöttem, felvételizni az orvosi egyetemre.
- A Bakonyból jött? De akkor miért ilyen messzire? Budapest? Pécs?
- Családi hagyomány, édesapám itt végzett.
- Igen? Hogy hívják az édesapját?
- Dr. Hernádi Mihály – feleltem.
- Te Miska barátom fia vagy? – derült föl az arca, és attól kezdve tolultak föl benne a diákkori közös emlékek.

Mint hamar kiderült, az egyik kar dékánja volt. Sorolta a régi diák-társakat, akik addigra már zömmel az egyetem professzorai voltak. Szívélyesen búcsúzott a főépület előtt, üdvözlétét küldve apámnak.

Az írásbeli és a szóbeli vizsgára megtáltosodtam. A szóbeli után kiküldtek. Majd húsz perc várakozás után a bizottság elnökének első kérdése az volt, hogy:

- Mi ez itt? – és rábökött az érettségi bizonyítványomon éktelenkedő fizika kettesre. – Brillírozik nekünk, miközben a felvételi tantárgyból hozza a kettest? Ezt mégis hogy képzelte?

Röviden elmeséltem, hogy s mint jártam az új fizikatanárunkkal, hogy lett a félévi fizika ötösömből az érettségire kettes. Jóindulatukról biztosítottak, de lássam be, hogy ezzel az orvosi egyetemre nem lehet bejutni.

Hazafelé a vonaton az jutott eszembe, hogy legalább meglátogattam a szegedi rokonokat. Megnyugtató az a tudat is, hogy nem a felvételi vizsgán ástam el magam, hanem a régi bűnök miatt most jött el a vezeklés ideje.

(39.) Bánya (Kisgyón, Balinka, Dudar)

Otthon, Csetényben az egyik ebédnél szóba jött a két sikertelen felvételi vizsgám. Fölmerült a hogyan tovább kérdése, amire bennem már régen érlelődött a válasz:

- Bányász leszek.

– Édes fiam, ha elmész a bányába dolgozni, kitagadlak a családból.
– Ezt nagyon sajnálnám, de szilárd elhatározásom, hogy bányász leszek.
Később rájöttem, hogy apám miért vonakodott belegeyzését adni. 1949-től 1954-ig a csetényi körzeti orvosi állása mellett Dudar bányorvosa volt. A bányabejárásokon kívül a nagyobb balesetekhez is riasztották. Az a furcsa helyzet állt elő, hogy míg én csak az idősebb barátaim elbeszéléseiből alkottam némi fogalmat, hová készülök, addig neki saját szomorú tapasztalatai voltak arról, mit jelent a bánya, aminek a balesetek mellett súlyos és káros hatásaival körzeti orvosként is szembesült.

Konokságom győzött. Bányász lettem. Tartalékos földalatti csillés. 1962. augusztus 15-én, a 18. születésnapomon szálltam le először Kisgyónban. A beosztásomnál fogva mindig oda tettek, ahonnan hiányzott ember. Így a különböző helyeket végigjárva a bánya szinte minden területét megismertem. Dolgoztam uraságiban (többnyire szállítás és kiségetés), csapaton (elővájás), fronton (jövesztés) és kamrafejtésben. Megszereztem a nehézgép-kezelői képesítést. Megjártam a mérnökséget is, mint figuráns. Ha Balinkán, a külszínen nem ment a drótkötél, minket vezényeltek oda, és tologattuk az üres és teli vagonokat -20 – -25 °C hidegben.

A kegyetlenül nehéz fizikai munka mellett hamar megerősödtem. A tenyeresemen sok-sok víz hólyag után olyan vastag lett a bőr, hogy annak bármely pontján el tudtam oltani az izzó cigarettacsikket.

Kisgyónban légaknán és lejtaknán gyalog mentünk le a bányába. Balinkán gyalog vagy kisvasúttal mentünk egy táróaknán, majd annak végétől függőaknán szálltunk le. Dudaron függőakna volt.

Nagyon megszerettem a bányászéletet. Még az egyetemi évek közben is ott dolgoztam végig a nyári szünetet, amikor nem kellett könyvtári vagy pedagógiai gyakorlatra mennem. Így jött össze másfél év földalatti munkaviszonyom. Az emberi kapcsolataimban pedig egész életemben abból éltem, ami a bányában ivódott belém. Volt, hogy egy cigányt megtanítottam írni, és volt, hogy egy másik cigánytól rengeteget tanultam.

(40.) Az év embere

Az amerikai Time magazin 1927-től adományozta az év embere titulust. Első alkalommal Charles Lindbergh kapta meg a rangos kitüntetést, aki 25 évesen elsőként repülte át az Atlanti-óceánt másodpilóta vagy navigátor nélkül 1927. május 20-tól 21-ig, 33 óra alatt, az 5810 kilométeres New York – Párizs útvonalon.

A többiek teljesítménye is igen tiszteletreméltó. De két embernél mégis berzenkedem. 1938-ban Adolf Hitler lett az év embere. Mit díjaztak nála? Az Anschlusst? (1938 március 12-én a Harmadik Birodalomhoz csatolták Ausztriát.) Vagy tán azt, hogy addigra már végigzsarolta Európát a követeléseivel? Hiszen 1938-ban már világosan lehetett látni, hogy nem lesz ennek jó vége.

1939-ben is behúzott a Time magazin. Vajon ki lett az év embere? Nem más, mint Joszif Visszarionovics Dzsugasvili, alias Sztálin. A világ legelvetemültebb gonosztevője, akinek addigra már több tízmillió ember élete száradt a lelkén. (Ha egyáltalán volt neki! – Már mint lelke.) Sztálin ráadásul még 1942-ben is az év embere lett. Gratula a Time magazinnak.

Van azonban magyar vonatkozása is az év embere titulushoz. 1956-ban ezt a címet a magyar szabadságharcos, míg 1960-ban Teller Ede nyerte el.

(41.) Magyar királyok

Míg több nyugati uralkodóházban a gyilkosságok tömege fordult elő folyamatosan, évszázadokon át, a mi királyaink döntő többsége természetes halállal halt meg. Előfordult, hogy akik a trónutódlásnál szóba jöhettek, azoknak fiatalabb korukban megvakíttatás, egyéb csonkítás és száműzetés jutott osztályrészül, de királyként már természetes halál jutott nekik osztályrészül. 2–3 királyt kivéve. I. Béla végzetes balesetben halt meg. Rádólt a királyi trón 1063. szeptember 11-én. II. Lajos 1526. augusztus 29-én, a mohácsi csata után, menekülés közben fulladt a megáradt Csele patakba.

Mátyás király halálával kapcsolatban erősen fölmerült a gyanú, hogy azt második felesége, Aragóniai Beatrix mérgekkel kicsit siettette. Így hunyt el I. Mátyás (az Igazságos) 1490. április 6-án Bécsben.

(42.) Magyar miniszterelnökök

A magyar miniszterelnököknek már közel sem volt ilyen békés a helyzetük. Az első magyar felelős miniszterelnököt, gróf Batthyányi Lajost 1849. október 6-án végezték ki, egy napon az aradi 13 vértanúval. Gróf Tisza Istvánt a Hermina úti villában (három sikertelen merénylet után) 1918. október 31-én meggyilkolták. Gróf Teleki Pál 1941. április 3-án öngyilkos lett. Golyó általi halált halt Bárdossy László (1946. január 10-én) és Imrédy Béla (1946. február 28-án). Kötél általi halálra ítélték és kivégezték: Szálasi Ferencet (1946. március 12-én), Sztójay Dömét (1946. augusztus 22-én) és Nagy Imrét (1958. június 16-án).

(43.) Bárdossy László

A sors különös fintora, hogy két miniszterelnökünk (Bárdossy László és Nagy Imre) teljesen más világnézetű, más habitusú ember élete végén a kommunistákkal kapcsolatban szinte azonos álláspontra jutott. Dr. Major Ákos (Major Tamás színész bátyja, legmagasabb rendfokozata hadbíró vezérőrnagy, a Népbírószágok Országos Tanácsának elnöke, aki később ügyvédként elkövette azt a justizmordot, hogy védencére súlyosbítást kért!!!) volt a Bárdossy-per tanácsvezető bírāja. Bárdossy jogi dolgokban állandóan és teljes mértékig leiskolázta Majort és Szalai Sándor politikai ügyészt. Ráadásul még Rákosi is lehordta Majort a sárga földig: – Maga ne vitatkozzon Bárdossyval, mert a vitában ügyis alulmarad.

Végtére csak megszületett a halálos ítélet. 1946. január 10-én a budapesti Markó utcai fegyház udvarán felsorakozott a kivégző osztag. A sortűz eldördülése előtt Bárdossy László a tekintetét és a karjait az égbe emelve elkiáltotta magát: – Uram, szabadítsd meg az országot ezektől a banditáktól.

(44.) Nagy Imre

Az utolsó szó jogán: – Kegyelmet nem kérek. (Mert ismerte őket. Tudta, hogy ez fölösleges színjáték lenne. Nem alacsonyodott le hozzájuk.) 1958. június 16-án a bitófa alatt az utolsó szavai: – Attól iszonyodom, hogy azok fognak majd rehabilitálni, akik most elítélnék.

(45.) Egy ávós tabló

Egy ávós tablón orbitális hazugságra leltem: „A biztonság és az erő érzése tölt el minden becsületes embert, ha az ávósokat látja.” – És még akadt, aki ezt el is hitte? Talán még ők maguk sem!

Ez ugyanolyan nagy hazugság, mint az egyik jelmondatuk: „Nálunk legfőbb érték az ember.” (Egyébként ilyen az összes jelmondatuk. Ezek felsorolásától momentán eltekintek.)

(46.) Kádár János atyai jó tanácsa

Mint belügyminiszter fontosnak tartotta, hogy örökbecsű intelmet intézzen ÁVH-s „hős” fiaihoz, ezzel is növelve a pribékek sokoldalúságát: „Minden eszközzel kell tudni ütni.” (Kádár János, 1949.)

(47.) Az ima hatalma

Beszélget a katolikus pap, a református lelkész és a rabbi. Mindhárman a saját példájukon mutatják be, hogy milyen nagy hatalma van az imának.

A katolikus pap elmesélte, hogy egy családdal kirándult az erdőben, mikor is a hirtelen támadt tűz minden oldalról körülvette őket. Úgy látszott, hogy innen már nincs menekvés.

– Akkor elmondtam egy imát, és tíz méteres sávban azonnal kialudt a tűz. Így megmenekültünk.

A református lelkész a tiszai árvízről beszélt. A családjával együtt egy kisebb dombtetőre menekült, de félt, hogy az ár hamar elsodorja őket.

– Akkor elmondtam egy imát, és tíz méteres sávban eltűnt az áradás. Így biztonságos helyre tudtunk menekülni.

A rabbi azt mesélte, hogy szombaton, mikor a zsinagógából ment hazafelé, egyszer csak a lábai előtt hevert egy húszezer forintos. Már éppen lehajolt a pénzért, mikor eszébe jutott vallásának tilalma, hogy szombati napon nem érinthet pénzt.

– Akkor elmondtam egy imát, és tíz méteres körzetben azonnal szerda lett.

(48.) A véka

Csíkban szokás volt, hogy a menyecske a fejére tett vékában vitte az ebédet a mezőre, az aratókhoz. Egyik alkalommal szembejött vele egy huszár. A menyecske elsikoltotta magát.

– Mi a baj, menyecske?

– Jaj, hát félek, hogy leteper kend...

– Már hogy tennék ilyet, mikor a fején van a véka?

– Hiszen addig letenném!

(49.) A medve megtérítése

Egy katolikus pap, egy református lelkész és egy rabbi vitatkozott, hogy melyikük a jobb hittérítő. Mindegyik mesélte a csodásabbnál csodásabb eseteit, míg végül elhatározták, hogy egy döntő próbát tesznek: az közülük a legjobb hittérítő, aki egy medvét meg tud téríteni a saját vallására.

Két nap múlva a katolikus pap felhívta a másik kettőt, hogy jöjjenek el hozzá.

A templomkertben mutatott nekik egy medvét, és büszkén mesélte:

– Elmentem az erdőbe, és addig mentem, amíg rá nem találtam a medvére. Mikor észrevett, morogva elindult felém, de én elkezdtem felolvasni neki a Bibliából, erre kissé lehiggadt, és körülszimatolt.

Behintettem szenteltvízzel, és ettől olyan kezes lett, mint a bárány. Haza is hoztam a hívek épülésére.

Három nap múlva a református lelkész hívta a többieket, hogy látogassák meg. Amikor beléptek az imaházba, földre gyökerezett a lábuk: egy hatalmas medve ücsörgött a padban, és ájtatos képpel hallgatta a zoltárokat. A lelkész elmesélte a történetét:

– Én is kerestem egy medvét az erdőben. Mikor meglátott, bömbölve rám rontott. Én tekintetemet az égre függesztve zoltárokat kezdtem énekelni. Erre a fenevad leheveredett a lábam elé, és úgy hallgatta a szent énekeket. Hazáig követett. Azóta itt él az imaházban.

Eltelt egy hét, mikor a katolikus papot és a református lelkészt telefonon hívták a helyi kórházból, hogy sürgősen látogassák meg a rabbit.

Mikor bementek hozzá, a rabbi suttogva megszólalt:

– Talán mégsem volt jó ötlet a megtérítést a körülmetéléssel kezdeni...

(50.) Tizenharmadik

- Jézus, Mária! Hazajött a férjem. Ugorj ki gyorsan az ablakon!
- Megörültél, hiszen a tizenharmadik emeleten laktok!
- Na és? Csak nem vagy babonás?

(51.) Két barátnő

- Drágám, hová igyekszel?
- Megyek hangversenyre. És te?
- Én megyek randevúra.

Ahogy kiléptek a presszóból az utcára, az egyiknek a szél a szoknyája alá kapott. A másik rögtön rákezdte:

- Nem szégyelled magad, randevúra mész és nincs rajtad bugyi?
- Miért? Te talán bedugod a füled, mikor hangversenyre mész?

(52.) Csengő

Három kisgyerek nyújtózkodott egy ház csengője felé, de egyik sem érte el. Éppen arra jött a katolikus pap.

– Majd én segítek nektek – mondta, és megnyomta a csengőt.

Erre az egyik gyerek:

– Húha, tisztelendő atyám, most aztán fussunk!!!

(53.) Gyermekkori emlék

1969 júliusában már öthónapos házasok voltunk. Vártuk első gyermekünket, aki az anyaméhen belül akkorákat rúgkapált, hogy azt hittem, fiú lesz és focista.

Az egyik moziműsorban meglepetten fedeztem föl: *Bátor emberek* – szovjet film. Emlékszem, annakidején, a film után hetekig játszottuk a csetényi katonásdiban, annyira megragadott minket.

– Nézzük meg! – jöttem elő az ötlettel. – Nagy gyermekkori élményem.

Elindultunk. A rekkenő hőségben olvadt az aszfalt, vibrált a levegő. A legtöbb Budapest-térképről már hiányzott az a rész, ahol az ominózus mozi volt. Három busszal utaztunk, mindegyiknek a végállomásáig. Időnként lakatlan tájakon vágtunk át. Másfél óráig zötykölődtünk, mire odaértünk. Közben szakadt rólunk a víz. Mások hűvös szobában, strandon, szabadságon vannak, mi meg rendületlenül a gyermekkori emlékemet hajkurásszuk. Hát normális dolog ez? A moziban a 10 forintos jegy volt a legelőkelőbb. Várakozásom egyre jobban fokozódott. Végre, elkezdődött a film. Mit mondjak, egy világ omlott össze bennem. Ahogy a cselekmény kibontakozott, én úgy mentem össze. Megszólalni se mertem. Odakint a feleségem rám mosolygott:

– Na, Kedves! Van még gyermekkori élménye?

Azt hiszem, több ilyen emlékkal is így járhatnánk, ha megismételhetők lennének. Hányszor halljuk: – Ha még egyszer kezdhethném... Persze úgy gondolják, hogy mai fejjel, ami nem megy.

(54.) Szőnyeg

Párizsban erősen rázza a szőnyeget egy arab vendégmunkás az emeleti ablakban. Arra jár egy francia és felkiált:

– Mi van, Ali, nem indul?

(55.) Önzetlenség

Az anya maga mellé ülteti tizenhárom éves lányát.

– Szexuális problémákról akarok veled beszélni.

– Oké, szívesen segítek.

(56.) Az irigykedő János bácsi

János bácsi meglátogatta a fiát, aki Afrikában dolgozott. Itthon irigykedve mesélte a barátainak, hogy milyen jó dolguk van az araboknak. Nagy hévvel ecsetelte, hogy 3-4 feleséget is tarthatnak. Erre közbeszólt a felesége:

– Maga csak ne irigykedjen, mikor még kereszténynek is gyöngécske.

(57.) Az ötre végződő...

Szeretnék közkinccsé tenni egy egyszerű számítási megoldást. Nevezetesen az ötre végződő kétjegyű számok négyzetének kiszámítását fejben. Tudom, szóban elég riasztó módon hangzik, de tüstént kiderül, hogy nem is annyira kacifántos dolog.

Ötre végződő kétjegyű számok: 15, 25, 35, 45, 55, 65, 75, 85, 95. A négyzetre emelés visszavezethető egy egyszerűbb matematikai műveletre, a szorzásra. Tehát ezen számok négyzetét megkapom, ha ezen számokat megszorozom önmagukkal.

Vegyük például a 35 négyzetét. A számot gondolatban kettévágjuk. Mindjárt látszik, hogy a szorzat utolsó két számjegye mindig 25 lesz. A szorzat előző számjegyeit pedig úgy kapom meg, ha az első számjegyet (3) megszorozom egy eggyel nagyobb számmal: esetünkben 4-gyel. Így már az első számjegyek is készen vannak, csak össze kell olvasni a

végével: 1225. Íme, a bonyolultnak tűnő, riasztó kezdetek után itt a roppant egyszerű megoldás.

(58.) Szép hasonlat

Ne örülj nagyon az adócsökkentésnek. Ez olyan, mintha egy rabló pénzt adna vissza neked taxira.

(59.) Micsoda különbség

A szöszi hazavisz egy tálát és boldogan újságolja a férjének:

– Nézd, Drágám, milyen törésálló tálát vettem!

Ezután ledobja a tálát a földre, hogy bebizonyítsa, milyen jó vásárt csinált.

A tál darabokra törik, mire a szöszi morfondírozik:

– Vagy hóálló?

(60.) Nem mindegy

Egy lány kérdi az apjától:

– János hevesen udvarol, szeretne elvenni feleségül. Adhatok hitelt a szavának?

– Hitelt adhatsz, csak előleget ne adjál.

(61.) Szakmai dolog

Egy orvos ebédelni viszi a feleségét. Éppen az étlapot nézegetik, amikor az asztalukhoz lép egy vörös hajú, miniszoknyás nő.

– Doktor úr, beszélhetnék egy percet?

Átülnek egy másik asztalhoz, majd rövid beszélgetés után a nő kivi-harzik az étteremből. A doki visszaül a feleségéhez, aki kérdőre vonja:

– Ez meg mi volt?

- Szakmai dolog.
- És kinek a szakmájába vág? A tiédbe, vagy az övébe?

(62.) Meglepetés

A feleség hazaér vidékről, és látja, hogy a férje a konyhában sürgölődik. Az étkezőasztal szépen megterítve két személyre. A lakásban félhomály és romantikus gyertyafény.

- Ó, ez aztán a meglepetés – mondja elérzékenyülve.
- Tényleg az – így a férj – azt hittem, csak holnap érkezel...

(63.) Vendéglőben

- Pincér! Milyen bort ajánlana a házassági évfordulónkra?
- Az attól függ, uram, hogy ünnepelni szeretnének, vagy felejtteni!

(64.) A feleség levele

Drágám! A barátnőmhöz mentem. Az ebéd a szakácskönyv 40. oldalán van, a hozzávalók a sarki közértben.

(65.) Hirdetés

- Feladtam egy hirdetést, hogy férjet keresek.
- És sok válaszlevelet kaptál?
- Több százat, de mindegyikben az állt, hogy: „Viheti az én férjemet.”

(66.) Választék

Ádám és Éva beszélget:

- Ádám, mondd, csak engem szeretsz?
- Miért, kit szeressek?!

(67.) Kérés a Mónika show-ban

Vendég: – Az élettársam felhívta a Westel telefonunkról a buzi, köcsög cigány kurváját.

Mónika: – Lehetne, hogy a telefontársaság nevét nem mondja ki?

(68.) Szimpátia

Egy tűzoltólaktanya parancsnoka kényelmesen lesétált a beosztottaihoz, leült, elbeszélgetett velük, ivott egy kávé, elszívott egy cigarettát, majd megszólalt:

– No, fiúk, lassan lehet szedelődzködni. Ég az APEH.

(69.) Baráti őszinteség

– Tudod, haver, amikor vállalkozó lettem, csak a tudásomra és a józan eszemre támaszkodhattam.

– Nem te vagy az egyetlen, aki nulláról indult...

(70.) A szokás hatalma

Megnősült egy hosszú ideje megrögzött agglegény. A nászéjszaka utáni reggelen megszokásból kitett egy ezrest az éjjeliszekrényre. Az asszonyka szerényen megszólalt:

– Kettőt szoktam kapni.

(71.) Tehetség kérdése

Az anya beszélget tinédzser lányával:

– Én sosem feküdtem le más férfival, csak az apáddal! Ugyanezt te is el tudod majd mondani a lányodnak?

– Igen anyu, csak ezt a rezzenéstelen arcot még gyakorolnom kell...

(72.) Jó tanács

Egy budapesti buszon utazik a paraszt néni. A megálló előtt egy hölgy szeretné jelezni, hogy leszáll, de nem éri el a gombot. Nagy igyekezetben egy hatalmasat szellent. Mire a nénike megszólal:

– Úgy, úgy, kedveském, ha nem éri el, lője le!

(73.) Kegyelet

Két horgász ül a Tisza partján. Egyszer csak arra megy egy halottas menet, mire az egyik horgász feláll, leveszi a kalapját, maga elé bámul egy percig, majd visszaül a botja mellé.

– Nem is tudtam, hogy ilyen együtt érző vagy!

– Harminc évig mégiscsak a feleségem volt.

(74.) Sőt

Idősebb Fradi-szurkoló készülődik az esti meccsre. A felesége nézi, amint férje csupa zöld-fehérbe öltözik. Egyszer csak szemrehányón megszólal:

– Apukám, ahogy elnézlek, te jobban szereted a Fradit, mint engem.

– Anyukám, ahogy elnézlek, lassan már az Újpestet is!

(75.) Állhatatosság

Öreg székelty faggatja a felesége:

– Áron, szeretsz te még engem? Olyan régen mondtad, hogy szeretsz.

– Harminc éve megmondtam, hogy szeretlek. Ha ez változik, szólok.

(76.) Nyugalom

– Asszonyom, a férjének nyugalomra lenne szüksége. Jót tenne egy utazás – mondja az orvos.

- Ki utazzon, a férjem, vagy én?
- Az teljesen mindegy.

(77.) Az más

A székely atyafi szeret a pohár fenekére nézni, és egyre gyakrabban. Az asszonya ezt nem nézi jó szemmel, mert ha a férje túl sokat iszik, akkor durva, nem beszámítható. Egyik nap jönnek a tehének a csordából haza, és szokásuk szerint egyenesen a vályúhoz mennek. Amikor befejezik az ivást, mondja az asszony a férjének:

- Látod-e, ez csak egy marha, és mégis tudja mi az elég!

Erre az atyafi:

- Vízből én es tudnám!

(78.) Helyreigazítás

Az előző kötet (*Viccek, mormogásaim*) 44. tételében (*Davaj csaszi!*) elkövettem egy nagy hibát, amiért elnézést kérek. Majdnem egy hétig nem volt internetem, így az igen érdekes és felettébb tanulságos könyvnek nem írtam meg a szerzőjét, és hibásan írtam a címét. Most mindezt jóváteszem. *David King: Retusált történelem* című könyvről van szó. Melegen ajánlom mindenkinek. A kommunisták még ebben is hazudtak.

(79.) Csermanek Jenő

Kádár János féltestvére, öccse, rejtélyes körülmények között lelte halálát. Csermanek Jenő ávós hadnagy 1948. május 1-jén az Andrássy út 60., az ÁVO székháza (azelőtt a nyilasok Hűség Háza) díszítése közben, mikor merev részegen Péter Gábor szobájának erkélyére akarta kitűzni a vörös zászlót, kizuhant onnan, és szörnyethalt. (A hivatalos mese arról szólt, hogy leszakadt alatta az erkély.)

(80.) Szükségmegoldás

Reggel a feleség kért a férjétől egy ezrest. A férj odaállt a tükör elé. Gáláns mozdulattal kivett a pénztárcájából ezer forintot, majd elkezdte: – No, anyukám, amit a tükörben látsz, az a tied. Ez pedig az enyém. Szervusz, fiam.

Este a férj nagyon fickós lett az ágyban. Minden igyekezetével azon volt, hogy szándékát sikerre vigye. Kis felesége kipattant az ágyból, odaállt a tükör elé. Lazán ledobta magáról a hálóinget, és elkezdte:

– No, apukám, amit a tükörben látsz, az a tied. Ez pedig? A szomszédé, akitől az ezrest kaptam.

(81.) Sztálin mondása I.

Maga a mondás a tautológia mintapéldánya: *A nehézségek azért vannak, hogy leküzdjük őket.*

(82.) Sztálin mondása II.

A szovjet hadseregben nagyobb bátorság kell a visszavonuláshoz, mint az előrenyomuláshoz. Ez a világ egyik legcinikusabb mondata. Önmagában igaz mondat ugyan, de éppen a kommunisták miatt nyerte el létjogosultságát és jelentőségét. Már a spanyol polgárháború idején (1936. július 17. – 1939. április 1.) a nemzetközi brigádokban harcoló köztársaságiak politikai biztosai fő feladatuknak tekintették, hogy harcoló társaikra hátulról zúdítsanak gyilkos tüzet, ha arra vetemednének, hogy meghátrálnak. Gerő Ernő elvtársnak többek között egyik ragadványneve is erre utal: a barcelonai mészáros.

A sztálingrádi csatában a szovjetek második vonala gondolkodás nélkül tüzet nyitott az első vonalra, ha azt látta, hogy az meghátrálni készül. A végsőkig kitartás sztálini parancsát megszegőkre hadbíróság várt. Egy vörös katonának, aki a Volgán lévő szigetről a város irányába úszott, mindkét szemét kilőtték. Szegény ember úszás közben végül újra a szigeten kötött ki, ahonnan elindult. Hadbíróság lett a vége, 25 év kényszermunkával.

Így vált tökéletesen igazgá a cinikus és visszataszító sztálini mondás. A szovjet hadseregben ezért kellett nagyobb bátorság a visszavonuláshoz, mint az előrenyomuláshoz.

(83.) Dr. Brusznjai Árpád

Az 1956-os forradalom és szabadságharc megtorlásának kiemelkedő módon megnyilvánuló, egyik legaljasabb esete az övé. Fényesen cáfolja a kommunista vezetők sunyi védekezését, miszerint a megtorló perek ítéleteibe nem szóltak bele. Nem a fenét nem! Maga Kádár János, Biszku Béla és több más főelvtárs is többször megróttá a bírói kar nagy részét, hogy nem elég kemények.

Dr. Brusznjai Árpád klasszika-filológus volt, görög, latin és történelem szakos tanár. Moravcsik Gyula professzor tanítványa. A veszprémi Lovassy László Gimnáziumban tanított. 1956-ban a Veszprém Megyei Nemzeti Forradalmi Tanács vezetőjeként törvényes rendet tartott. Sok ÁVH-s briganti az ő közreműködése révén menekült meg a lincseléstől. Első fokon életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. Ám ekkor avatkozott az ügybe Pap János, az MSZMP (Magyar Szocialista Munkáspárt) Veszprém megyei teljhatalmú első titkára, később 1961 és 1963 között belügyminiszter, követelve a halálos ítéletet. Másodfokon az öttagú tanács (Szimler János hadbíró alezredes, a tanács elnöke, ülnökök: Orbán Miklós rendőr százados (volt ÁVH-s tiszt), Török Sándor rendőr ezredes (volt ÁVH-s tiszt), Dapsi Károly és Liszt Vilmos honvéd századosok) 3:2 arányban halálos ítéletet hozott. Az elnök és a két volt ÁVH-s pribék marasztalta el Brusznjait, aki nem kért kegyelmet, és 1958. január 9-én kivégzésekor a Himnuszt énekelte, amíg a kötél...

(A sors apró igazságszolgáltatása: 1994-ben Pap János lelötte feleségét, majd önmagával is végzett. Más forrás szerint: mivel sokat tudott, feleségével együtt a szovjet titkosszolgálat eltette láb alól.)

1958 szeptemberében lettem a veszprémi Lovassy László Gimnázium diákja. Dr. Brusznjai Árpád hivatalosan nem jött szóba, mintha soha nem is létezett volna. Csak az őt szerető egyik hálás diákja suttogott bizalmasan néhány emlékező mondatot nekem.

(84.) Mansfeld Péter

Nála azért írok születési adatot, mert a megemlékezésemben később ennek jelentősége lesz. Budapest, 1941. március 10. Az általános iskola után vasesztergályos szakmunkástanuló lett. Az iskolai versenyben második.

1956 októberében csatlakozott a Széna tériek csapatához, mint gépkocsis összekötő. November 4-e után társaival fegyvereket gyűjtöttek arra az esetre, ha a szabadságharc később folytatódna. 1958 januárjában három évre felfüggesztett 1 év börtönre ítélték. Lopott gépkocsival az osztrák követség előtt posztoló Vekerdi Elek rendőr törzsőrmestert elrabolták. Miután fegyverét elvették, őt magát szabadon engedték. Röviddel ezután elfogták a csoportjukat. Bencsik Péter *A Mansfeld-ügy jogi háttere* című tanulmányában egy erősen rögzült tévhitet segít eloszlatni, aminek csapdájába régebben én is beleestem. Úgy tudtam, hogy Mansfeld Péternél megvárták, míg elkerüli a 18. életévét, és erre rá 11 nappal – éppen a „dicsőséges” magyar tanácsköztársaság 40. évfordulóján – 1959. március 21-én hajtották végre a halálos ítéletet.

1945-ben lépett életbe egy törvény, ami a háborús és az emberiség elleni bűntetteket már 16 éves kortól halálos ítélettel rendeli büntetni. Ezt 1952-ben kiegészítették az államrend erőszakos megdöntésére tett szervezkedés esetével is.

Idézet Bencsik Pétertől: „A közvéleményben sok tévhit él a ‘forradalom legfiatalabb áldozatáról’. Már ez a megnevezés is pontatlan, hiszen Mansfeld Péter nem a forradalom áldozata volt, és nem az 1956-os szerepéért végezték ki. Az viszont kétségtelen, hogy a forradalom szellemiségének képviselője miatt adták hóhérvégre, sorsa összeforrt az 1956 utáni megtorlás többi mártírjával.”

Mansfeld Péter egyik emlékkövén ez áll: „Életed és halálod emberségnek és a kor embertelenségének példája.” Dr. Jobbágyi Gábor.

(85.) Prof. dr. Berlász Jenő

A (85.) – (92.) tételekben említett személyekkel a munkáim révén ismerkedtem meg. Életüknek csak azon részéről írok, ami hozzám is kapcsolódik. Születési és halálozási adatot csak ehhez a tételhez adok meg napra pontosan – kiemelkedő, egyedi jellege miatt.

Prof. dr. Berlász Jenő (Budapest, 1911. augusztus 28. – Budapest, 2015. december 6.) történész, egyetemi tanár, Szinyei József-díjas könyvtáros, a Magyar Tudományos Akadémia doktora. 104 év, és egy kicsi! Hatalmas életút, hatalmas pálya, rendkívül gazdag tartalom. Időben hozzá fogható nem találok sem a történészek, sem a könyvtárosok sorában. Mindkettőben maradandót alkotott.

1975. május 12-én levelet kaptam tőle. A levél így kezdődött: „Mint bibliográfust ismerem önt...” Említett egy gyönyörű feladatot. Ha érdekel a munka, keressem meg az Országos Széchényi Könyvtárban.

Május 14-én megkerestem. Nagyon szívélyesen fogadott. Fölajánlotta a tegeződést, amit nagy megtiszteltetésnek vettem. Az elvégzendő munka a következő volt: közeledett Deák Ferenc halálának 100. évfordulója (1976. január 28.). Zala megye ennek tiszteletére egy tanulmánykötetet tervezett kiadni, amiben a történészek tanulmányainak sorát egy, Deák műveit teljesen, és a róla szóló irodalmat erősen megválogató bibliográfia zárná. Határidő 3 hét, ami a haza bölcsénél teljes képtelenség, hiszen a nevét viselő főlovas utáni katalóguscédulák majdnem egy teljes fiókot megtöltöttek.

Mivel levelének első mondatával kapcsolatban már az elolvasása óta furdalt a kíváncsiság, ezért meg is kérdeztem:

– Jenő bácsi, honnan ismeresz engem bibliográfusként, holott eddig csak a Budapest folyóirat történetét írtam meg, és elkészítettem hozzá a teljes cikk- és képrepertóriumot. Ez volt a diplomamunkám, aminek kéziratát eladtam a Széchényi Könyvtárnak.

– Gyere velem, majd mindjárt megmutatom.

Mentünk a Szürkéhez, a betűrendes katalógushoz. Az egyik fiókban rámutatott Hernádi Lászlóra, akinél a második tétel az én munkám volt, kicsivel odébb pedig azt láttam, hogy két másik szerzőtársával együtt csinált egy Lenin-bibliográfiát.

– Jenő bácsi, ez nem én vagyok, ezt nem én követtem el, ilyet el sem vállalnék! – tiltakoztam erősen. – Ám a Deák-bibliográfia főlemelő feladat, nagyon szeretném elkészíteni.

Jenő bácsi hét évvel volt fiatalabb Apámnál. Ez az a nemzedék, amelyik átélte két világháborút, Trianont, két kommunista diktatúrát, ÁVO-t,

ÁVH-t, Kistarcsát, Recsket, kitelepítést, B-listát, a kommunizmus minden kegyetlenkedését és embertelenségét.

A Lenin-bibliográfiával kapcsolatos kemény megjegyzéseim egyértelművé tették: hányadán állunk, hová tartozom. Ez döntő érv lehetett, bár a jól sikerült szakmai beszélgetés mellett kiderült, hogy Nelly nővéremmel egy házban laktak a Lónyay utcában. Piroska lánya pedig a feleségem, Nagy Emese csoportvezetője volt a Széchenyi Könyvtárban. Mindent összevetve rám esett a választás, megkaptam a gyönyörű munkát. Berlász Jenő professzornak köszönhetem, hogy a bibliográfiák és repertóriumok rögs, de hallatlanul izgalmas és szép munkálatai felé vitt az utam, és ezért örök hálával és köszönettel tartozom neki.

(86.) Bibliográfiák, repertóriumok

Az előző tételben említett Hernádi László névrokon. A Magyar-Szovjet Baráti Társaság főosztályvezetője volt. Minden további összecszerélést megelőzendő a diplomamunkámhoz új címlapot készítettem, és megkértem a kollégákat, hogy cseréljék ki azt. Kis idő múlva elhűlten láttam, hogy a betűrendes katalógusba beraktak nekem egy főlovast: Hernádi László Mihály (1944–), középiskolai tanár, könyvtáros, bibliográfus, és az egész mögött ott árválkodott az egy szem cédulán a Budapest folyóirat története és repertóriuma 1945–1947. Most aztán dolgozhatok, hogy ezt kiérdemeljem – zsörtölődtem a kollégáknak, míg ők egy jóízű nevetéssel ütötték el a dolgot. Szerencsére, ahogy múltak az évek, egyre több munkám cédulájával bővült a főlovast követő címléírások száma, így már szebben nézett ki a katalógus rám vonatkozó része.

Akkoriban az e területen dolgozó könyvtárosok nem lehettek meg üres cédulák nélkül. Nekem kapóra jött, hogy a munkahelyem, az Építésügyi Tájékoztatási Központ a szolgáltatásán belül minden folyóiratcikkhez nyomtatott 100 cédulát, és azzal tájékoztatta a különböző témák igényelőit. De akkor is 100-at nyomtak, ha csak néhányra volt szükség. A fölösleget eltűzelték. (Micsoda pazarlás!) Mellesleg nekem mindez kapóra jött. Megkérdeztem a fűtőt, kaphatnék-e a nagy papírzsákokban főlhalmozott fölöslegből.

– Jaj, tanár úr, vigye az egészset. Ne is lássak egy darabot se!

Az akkor volt kocsimnak, a Fordnak nagyobb volt a csomagtartója, mint a Volgáé. Kétszer fordultam, és kb. 150.000 cédulát mentettem haza. Mire a munkáim menete a számítógép miatt is sokat változott, éppen elfogytak az egyik felén üres, amúgy kitűnő minőségű cédulák.

Eddigi 6 bibliográfiámmal és 17 repertóriumommal, valamint azok digitalizált, webesített és adatbázisba vitt változataival több száz folyóirat összesen 3000 évfolyamát dolgoztam fel – mintegy 30000 oldalon. A több mint 70 könyvtári szakmunkámból jelenleg 18 digitalizált és webesített munkám megtalálható a pécsi Egyetemi Könyvtár honlapján (old.lib.pte.hu) az Elektronikus könyvtárban, a Bibliográfiák, repertóriumok menüben. 15 repertóriumomat adatbankba is szerveztük. Az adatbank elérhető: <http://repertorium.lib.pte.hu/intro.php>

Munkám során igen értékes segítséget kaptam prof. dr. Berlász Jenőn kívül dr. Kemény G. Gábortól, dr. Szabó Jánostól, a KSH könyvtárában dr. Dányi Dezsőtől és Vida Zoltántól. Mindig hálás szívvel, szeretettel gondolok rájuk.

(87.) Prof. dr. Degré Alajos

1975. május 14-e óta, a Deák-bibliográfia készítése során minden szabadidőmet az OSZK-ban töltöttem. Levelezésbe kezdtünk a megbízómmal, az emlékkötet szerkesztőjével. Vázoltam a bibliográfia szerkezetére vonatkozó elképzeléseimet, amit jóváhagyott. Már a levelezésünk kezdetén csakhamar Kedves Öcsém lettem, míg ő Kedves Lojzi Bátyám.

Prof. dr. Degré Alajos a Pécsi Tudományegyetem Jogtörténeti Tanszékét vezette. Az 1956-os szerepvállalása miatt eltávolították az egyetemről. (Röviden: kirúgták.) Ekkor a Zala Megyei Levéltár igazgatója lett. Az elvtársak ezen a poszton sem túrték meg sokáig, így lett a levéltár tudományos főmunkatársa.

Kezdetektől berzenkedtem a háromhetes határidő miatt. Szerencsémre, mindig sikerült kijjebb tolni azt. Végül a tanulmányok szerzőinek csúszása miatt egérvut nyertem. (Ki időt nyer, mindent nyer!) Az elvem az volt, hogy tegyek bele minden tételt, amit elérek, aztán válogasson a kedves olvasó. Kényes dolog ez. Milyen alapon válogatok mások

helyett? Teljességre kell törekedni, ám minden igyekezet ellenére sem lesz az. Ez olyan, mint mikor egy görbe aszimptotikusan közelít egy tengelyhez, de azt soha el nem éri.

– Jenő bácsi, – szegeztem a kérdést dr. Berlász Jenőnek, akivel munkám során mindvégig kapcsolatban maradtam – mikor lesz lehetőségünk ismét Deák-bibliográfiát készíteni? Ha itt a nagyszerű alkalom, akkor ezt most kell kihasználni, mert következő alkalom nem egyhamar lesz. Jenő bácsi megadta magát. (Viszont a lehetőség hamarabb eljött, mint legszebb álmainkban gondolni mertük, de akkor reálisan ez semiből nem volt kikövetkeztethető: 1975-öt írtunk.) 1976. január 28-án, Deák halálának 100. évfordulóján a TV-ben csak villanásnyi híradás volt (mindössze 15 másodperc), ahogy Degré professzor egy zalai emberrel együtt a Deák-mauzóleum szarkofágja elé koszorút helyez el. A tanulmánykötet 1976-ban meg sem jelenhetett, csak 1977 májusában. Innen még további 13 évet kellett várni, mire az elvtársak annyira, de annyira, és oly hirtelen megszerették Deák Ferencet, hogy undor volt nézni nyálas tülekedésüket. A pécsi Tudományegyetem egyik főelvtársa oktatólag nekem szegezte a kérdést: tudod te, hogy milyen nagy ember volt Deák Ferenc? No, kérem! A kérdése után két hétig megállíthatatlan röhögőgörcs kínozott, hiszen a bibliográfiámban potom 1200 Deák-tétel szerepelt. Az életemből legkevesebb két évet – ide számítva a második, javított, bővített kiadást is – naponta Deák Ferencel töltöttem. Azért, volt ennek a kérdésnek egy kis diszkrét bája.

(88.) Deák Ferenc emlékülés

1975. december 10-én Budapestre jött Degré professzor. Ekkor találkoztunk először személyesen. A munkahelyemen szólt a portáról, hogy jön föl a könyvtárba. Kimentem elé a lifthez, ő meg jött föl gyalog a lépcsőkön. Szolidan megjegyeztem:

– Lojzi bácsi, miért nem lifttel jöttél, sok az a hat emelet.

– A hatvanhat sok, édes öcsém! – felelte, majd rám pirított, hogy nincs több haladék, azonnal viszi a Deák-bibliográfiát. Némileg megenyhült, mikor megtudta, hogy előző napon postára adtam. Elhívott aznap estére a Kossuth Klubba, Deák Ferenc emlékülésére. Sok régi ismerőssel

találkoztam, és szereztem újakat is. Antal Józsefnek Szabad György mutatott be. Másoknak Degré Alajos. Közvetlenül mögöttünk ült dr. Vas Zoltán (a felesége, dr. Vadas Sára Apám közvetlen főnöke volt a Népjóléti Minisztériumban, a Közegészségügyi Főfelügyeleten, míg Ratkó Anna miniszter 1949. július 29-én B-listára tette Apámat).

Dr. Varga János, a Magyar Országos Levéltár főigazgatója egy frissen megtalált Deák-levelt olvasott föl, amiben a haza bölcse az 1840-es évek elején kísérteties pontossággal jósolta meg az orosz inváziót. Dr. Vas Zoltán így fejezte be hozzászólását: Nekünk nem Deák Ferenc, hanem Kossuth Lajos követőire van szükségünk. Odasúgtam Degré professzornak: kéne szólni neki, hogy ne keverjen, itt most éppen Deák emlékülésen van.

(89.) Prof. dr. Szabad György

A Deák bibliográfia után szinte egyik munkám hozta magával a másikat. Annak mintájára kértem tőlem Bethlen Gábor bibliográfiát, a magyar közigazgatási irodalom bibliográfiáját, és még hosszan lehetne sorolni. A budapesti történész professzorok is kézzől kézre adtak, mint aki megbízható munkákat tett le az asztalra. Ismeretségi köröm hamar szélesre tártult. Minden elkészült munkámból egyre többen kaptak tiszteletpéldányt. (Titulus és minden egyéb cím, és a teljesség igénye nélkül sorolom az általam személyesen megismert történészeket: Kosáry Domokos, Kampis Antal, Berlász Jenő, Kemény G. Gábor, Szabó János, Borsa Gedeon, Unger Mátyás, Benda Kálmán, Antall József, Jeszenszky Géza, Wellmann Imre, Für Lajos, N. Kiss István, Hofer Tamás, Gunszt Péter, Pach Zsigmond Pál, Katus László, Nizsalovszky Endre, Niederhauser Emil, Csizmadia Andor, Kicsi Sándor, Kovács Kálmán, Máté Gábor, Mezei Barna, Dányi Dezső, Vida Zoltán, Fügedi Erik, Perjés Géza, Dávid Zoltán, Tóth Tibor, nem folytatom, még nagyon hosszú a sor.)

Ha még vizsgahalasztást is kellett kérnem történelem-könyvtár szakos feleségem számára, Unger Mátyás professzor mindig az engedély alá írta: szoros kivétellel.

Szabad György professzornak is rendszeresen vittem a munkáimból. Egyik alkalommal kopogtam az ajtaján. Miután kiszólt, hogy tessék, beléptem.

– Szervusz, Gyurka bátyám, látom, vizsgáztatsz, akkor majd jövök máskor.

– Nem, dehogy, – odafordult a vizsgázóhoz – ugye, kedves, nem haragszik, néhány perc csupán.

Ugye kedves nem haragudott, sőt örült jöttömnek. Mindenki jól járt.

(90.) Dr. Dányi Dezső

Megismerkedésem a KSH Könyvtárának főigazgatójával onnan kezdődött, hogy 1979 tavaszán hívtak hozzájuk a Feldolgozási Osztályt vezetni. Májusban bölcsészdoktori oklevelet szereztem. A kettőnk közötti beszélgetésre néhány héttel ezután került sor. Kölcsönösen és felváltva kérdegettük egymást, kit mi érdekelt.

– Párttag? – dörmögte a kérdést jellegetesen mély hangján.

– Nem. – De ebben a nem-ben határozottan az is benne volt, hogy nem is leszek.

Majd én következtem:

– Úgy hallottam, hogy itt lehet heti egy kutatónapot kapni.

– Nagytakarításra nem adok!

– Nekem nem is arra kéne...

– Helyes, akkor tessék földolgozni Magyarország életszínvonalát 1849-től 1914-ig.

A felvételt megbeszéltük, kezdés: 1979. július 1-jén. Viszont egész addig rémálmaim voltak a kapott feladat miatt. Az első munkanapon első dolgom az volt, hogy a főigazgató úrnak visszaadtam a feladatot, és lemondtam a kutatónapról. Kedvesen érdeklődött, hogy ugyan már, miért?

– Ahhoz, hogy ezt valaki a siker reményében földolgozhassa, egy személyben kell lennie történésznek, gazdaságtörténésznek, jogásznak, statisztikusnak, demográfusnak – meg nem tudom, még mi mindent

soroltam föl. – Nem véletlen, hogy erre idáig még senki sem vállalkozott. Köszönöm, akkor inkább nem kérek kutatónapot.

Kajánul elnevette magát, de azt nagyon értékelte, hogy nem dőltem be az általa megadott téma csapdájának. Még mindig mosolyogva fogadta el azt a két területet, amit én jelöltem meg: bibliográfiák, repertóriumok. Amikhez értek. Innentől a KSH IBM 370-es számítógépén dolgozhattam. Így készítettem el 1980-ban az első hazai egyedi számítógépes folyóirat-repertóriumot.

(91.) Sötét fellegek, kis reménysugár

Tőlem egy évig a kutya sem kérdezte, hogy mit csinálók a végül mégiscsak elnyert kutatónapjaimon. Csúsztam a Bethlen Gábor bibliográfiával, így gőzerővel azt nyomattam, mert már nagyon szorított a határidő. 1980 tavaszán csak elkészültem vele, és szeptemberig teljes elánnal összehoztam az első számítógépes repertóriumomat. Nagy örömmel mutattam dr. Dányi Dezsőnek, akivel idők során igen szívélyes kapcsolat alakult ki. De novemberre már újabb kötetem jelent meg: az SKV nyomdából megkaptam a Demográfia című folyóirat repertóriumát. Két hónapon belül ebből 1-1 példányt kért könyvtárunktól a British Múzeum, és az amerikai Library of Congress. Azért ez jólesett. Hanem, mikor erre rá, 1981 tavaszán megjelent a Területi Statisztika repertóriumuma is, akkor alaposan elszabadult a pokol. Még a pártvonal is beindult. Akkoriban mindenben döntő szava volt.

Kedves jóakaróim bemószeroltak a főigazgatónál, hogy mit képzelek én, ontom egyik munkát a másik után. Ez mégiscsak túrhetetlen. (Amíg ők nem csináltak semmit: lustaságuk, vagy hozzá nem értésük miatt. Ez divatos játék volt akkoriban. Ha te sem csináltál semmit, azt hagyták. De abban a pillanatban, ha megpróbáltál valamivel kiemelkedni, azonnal belekalapáltak a betonba.) Emiatt hívatott Dányi dr., aki tudós kutatóként több kandidátusit vagy akadémiai nagydoktorit is összehozhatott volna.

– Miért ezzel foglalkozol, amihez érettségi sem kell, miért nem csinálsz valami mást?

– Azért, mert én ehhez értek, ezt szeretem. Csak azt ne mondja senki, hogy a kutatóknak nincs is szükségük ezekre a munkákra. Soroltam még az érveket, de nem volt mese, le kellett állnom.

Közben osztogattam a könyveimet neves történészek között. Egy alkalommal fölhívtam Pach Zsigmond Pált, aki az MTA Történettudományi Intézetének volt a főigazgatója. A másik titulusáról nem tudtam.

– Professzor úr, szeretném átnyújtani önnek egy munkám tisztelet-példányát.

– Nagyon kedves. Be tudna fáradni vele az akadémiára?

– Be tudnék, de azon belül hol keressem? Elég nagy az épület.

– Az elnökségen megtalál.

(Ejha! Gondoltam, ez nem semmi. Kiderült, hogy ő az egyik alelnök.)

Beszélgetésünk közben azonnal rájött, hogy micsoda kincsesbányát kapott tőlem. Nem győzött csodálkozni. Én meg csak soroltam a jobbnál jobb tételeket a legkülönbözőbb tudományterületekről.

– Ne haragudjon, kedves barátom, de mi az eredeti foglalkozása?

– Az eredeti foglalkozásom bányász, tartalékos földalatti csillás.

Válaszomra teljesen elhűlt, sok mindent várt, csak ezt nem. Folytattam:

– Egyébként biológia-könyvtár szakon végeztem az ELTE-n, csak a munkáim révén már egészen átpártoltam a történelemhez.

Egyszer bejött a szobámba Dányi dr., és kérdezte, hogy tudnék-e a XVIII. századi búzaárakhoz irodalmat. Fél órán belül vittem neki vagy 32 tételt. Még várnom kellett kicsit a titkárságon. Egyszer csak nyílt az ajtó, a titkárnőhöz lépett, majd dörmögő, mély hangján megkérdezte:

– Ili kérem, mit írtam én ide?

De mire a kérdés végére ért, már ő nevetett legjobban, hogy a titkárnőtől érdeklődik a saját írásának tartalma felől. Erre Ili kérem, akivel több, mint 30 évet lehúztak együtt, folyékonyan olvasta a tényleg kacífántos kézírást.

Mikor bementem hozzá, a kis gyűjtésemet odatettem elé. Elcsodálkozott.

– Honnan a csudából tudtál ilyen rövid idő alatt ennyi mindent összeszedni?

A fölgyülemllett keserűségemet már nem is tudtam, de nem is akartam titkolni, és szarkasztikusan megjegyeztem:

– Semmi, semmi, Dezső bátyám, ennyi volt a repertóriumaimban. Végére is, ehhez még érettségi sem kell.

Csakhamar megérkezett Pach Zsigmond Pál levele. Azt javasolta, hogy mi legyen a legközelebbi munka, amit el kell készíteni. A kivitelezésre melegen ajánlott engem. Azt viszont én súgtam a professzornak, hogy melyik folyóirat legyen a következő, amit a KSH Könyvtára így már nem utasított vissza. Az MTA alelnöke ettől kezdve mindenben pártolt, és Kiss Albert KSH-alelnökön keresztül minden javaslatomat, mint saját ötletét adta elő, amivel Kiss Albert professzor is egyetértett. Végre folytathattam a munkámat, visszakaptam a kutatónapot.

(92.) Vida Zoltán

Minden bizonnyal Vida Zoltán volt a KSH Könyvtárának egyik legszínesebb egyénisége. Legendás volt hatalmas tudása, félelmetes memóriája és alázata a szakma iránt. Mindegy, hogy kinek segített, diáknak, vagy akadémikusnak, minden esetben egyforma ügybuzgalommal ontotta magából a vonatkozó adatokat, vagy az érintett szakterület irodalmát. Elbűvölő egyénisége révén mindenki Zolikája lett.

Mivel magas hangon beszélt, a telefonban a legtöbb férfi kézcsókkal köszöntötte, amit egy idő után már ki se javított. (Én magam is jártam már így vele, még egyetemista koromban.)

Történt egyszer, hogy az Országos Tervhivatal egyik elnökhelyettesének szüksége volt egy csomó adatra. Fölhívta a KSH Könyvtárát, ahol Zolika vette föl a kagylót.

– Kezét csókolom, – esett a csapdába az elnökhelyettes is – szükségem lenne Erdély 1912-es állatállományára.

Erre Zolika önfeledten azonnal rákezdte: ló ennyi, szarvasmarha annyi, sertés amannyi, mire az elnökhelyettes fölüvöltött:

– Mégis, mit képzelsz maga? Tudja, kivel szórakozik? Hasára üt, és máris mondja a számokat? Kikérem magamnak! Ez mégiscsak hallatlan!

Mikor Zolika végre szóhoz jutott, csak annyit tudott mondani:

– De kérem, tessék elhinni, hogy ez így van.

Az elnökhelyettes bevágta magát a kocsiba, és kiment a KSH Könyvtárába. Első meglepetés akkor érte, mikor látta, hogy kit köszöntött kézcsókkal. A további meglepetés-sorozat már csaknem letaglózta. Kezében az Erdély állatállományára vonatkozó könyvvel, ellenőrizte a neki háttal ülő Zolikát, aki egyetlen egy tévedés nélkül hosszan sorolta az adatokat. Az elnökhelyettes innentől kezdte hinni, hogy vannak még csodák. Ezek után a könyvtárból senkivel nem volt hajlandó szóba állni, csak Zolikával.

A Történeti Lapok repertóriumán dolgoztam 1983-ban. Egy érdekes tétel bukkant elő: *Haller József ford. és közli: Egy török szerződés. Achmed Chán szultán Kekedi Györgyöt, Bocskai István követét védelmébe veszi. (1023.)* Az évszámból azonnal láttam, hogy itt gubanc van. Szerencsémre néhány napon belül a Széna téren összefutottam Zolikával. Mondtam neki a kérdést, mire ő másnapra behozta a Gregorián naptár és a Holdév közötti átszámítás képletét (oda-vissza), aminek segítségével az 1023 után odaírtam: vagyis 1613.

Zolika a 100. születésnapja előtt néhány nappal hunyt el 2006-ban. Ajándékát közkinccsé teszem, hogy a keresztény-mohamedán átszámítás senki számára ne okozzon többé nehézséget, ha éppen belebotlik ebbe a kérdésbe. Leginkább a turkológusok használhatják a képletet.

keresztény G[regorián], mohamedán H[oldév]

$$G = H - \frac{H}{32} + 622 \qquad H = G - 622 + \frac{G-622}{32}$$

(93.) Szobalány

- Anyu, tud a szobalányunk repülni?
- Dehogy. Honnan veszed?
- Mikor tegnap elmentél hazulról, apu azt mondta neki, hogy ő egy angyal.
- Igen? Na, akkor repülni fog!

(94.) Füredi István mondása

Nincs elfoglaltabb ember, mint egy ráérő nyugdíjas.

(95.) Füredi István névnapja

Változott ez is, mint annyi más. Saját bevallása szerint a névnapját legénykorában Szent István-napon ünnepelte; miután megnősült, Szent István vértanú napján tartotta.

(96.) Bőrgyógyásznál

Fiatal férfit vizsgált a bőrgyógyász, és csóválta a fejét.

- Mondja, hol szerezte be ezt?
- Párizsban! – húzta ki magát a fiatalember.
- Ugyanezt itthon forintért is megkaphatta volna...

(97.) Panaszos férj

– Mindkét feleségemmel pórul jártam. Az egyik megszökött, a másik nem akar megszökni.

(98.) Gyönyörű hivatás

A tanaré az egyik legszebb hivatás. Csak megélni nagyon nehéz volt belőle. Ráadásul az én tanári pályám kissé cikkcakkosra sikeredett, mint maga az egész életem. Élményekben dúsan megáldott időszakaimban a könyvtári pálya mellett a tanítás mindig üde színfoltot jelentett számomra.

Már gimnazista korom elején adódtak magántanítványok. Idők során számuk összességükben kicsivel meghaladta a százat. A legtöbb tanítvány matematikából és fizikából adódott. Sokan voltak olyanok, akiket minden nap kellett korrepetálni mindenből. A legtöbb gyerek bukott, vagy harmatgyenge volt. Kevesebb olyan gyerek adódott, akivel a továbbtanulás reményében kellett a jobb jegyre hajtani. Egy szem pótvizsgázóm volt magyarból is. (Mára már híres cimbalomművész.)

Az intézményeket tekintve volt 1 gimnázium, 2 általános iskola, 2 dolgozók esti iskolája és egy Munkásakadémia (ugyanúgy az általános iskola felső tagozata 4 osztályának elvégzését célozta meg, csak így mennyivel előkelőbben hangzott). Alig múltam 23 éves, már a zirci III. Béla Gimnáziumban tanítottam. Budapesten 2 általános iskola következett. Egyidejűleg tanítottam 2 dolgozók esti iskolájában és a Munkásakadémián. Az egyik dolgozók iskoláját kihelyezték a csokoládégyárba. A tanáriban bőven kóstolhattunk a portékákból. Én inkább azt választottam, hogy vihessek haza a gyerekeknek. Ekkor még a hét magántanítványomon kívül jártam három hetente a szegedi egyetem levelező tagozatára, matematika szakra. Az elfoglaltságaim közül felüdülésként hatott, hogy ráadásul ez idő tájt NB-II-ben röplabdáztam. Túl sok időm nem maradt unatkozni. Ekkor volt az, hogy a két végén égő gyertyát meggyújtottam középtűt is. Fölszálltam a buszra, belekapaszkodtam a fogantyúba, és állva aludtam az úti célomig. Többnyire megéreztem, hol kell leszállni. Csak egyszer suhantam túl.

(99.) Szomszédaim a tanáriban

Tanításom során igen érdekes emberekkel hozott össze a sors. Akikkel közösen megosztottam a tanáriban az íróasztalt, emberileg is közelebb kerültünk egymáshoz. Az első szomszédomról a (122.) tételben külön írok. A második tanári szobám Budapesten, az Üllői út 118. sz. Általános Iskolában volt 1969–1970-ben. Remek, összetartó tanári kollektíva, egy még remekebb igazgatóval, Szabó Istvánnal. A férfi társaság nagy része a szünetekben ádáz sakkcsatákat vívott (többnyire schnell-partikat). Az íróasztalon Cseh Tamással osztoztunk, aki rajzot és földrajzot tanított. Nagyon összebarátkoztunk. Közösen vittük az osztályainkat egy esztergomi hajókirándulásra. Az egész úton fölváltva gitároztunk. Később akárhányszor összefutottunk, jó érzéssel gondoltunk a közös emlékekre. Még ez év nyári szünetében a X. kerületi napközis táborban ismerkedtem meg Virga Lászlóval, akivel a különböző labdajátékok, a sakk és a politizálás révén barátkoztam össze. A következő tanévben közös íróasztalunk volt a Sibrik Miklós úti Általános Iskola tanárijában.

(100.) Virga László

A csendes pihenő alatt általában sakkoztunk Lacival. Egyik parti során, miközben ő a következő lépést fontolgatta, fölnéztem, és nem tudtam szó nélkül hagyni az elénk táruló panorámát:

– Nézd csak, milyen előkelő helyre kerültünk; jobbra a Gyűjtőfogház, balról a Köztemető. Nehogy már elcsüggedjünk, csupa jó hely.

Laci körülnézett, és mikor meggyőződött, hogy nincs a közelünkben senki, elkezdte:

– Igen ám, csakhogy én azt – intett a fejével a Gyűjtőfogházra – belülről is ismerem. – Majd mesélni kezdett.

Már egész fiatalon belépett a Magyar Kommunista Pártba. Az egyetemen magyar-történelem-francia szakos tanári diplomát szerzett. Csakhamar Rajk László egyik személyi titkára lett. Főnöke több mint két évig belügy-, utána majd egy évig külügyminiszter volt. Rajkot 1949. május 30-án tartóztatták le, Virgát másnap. Éppen a lábát áztatta otthon, mikor megérkeztek a bőrkabátosok. A személyazonosítás után elhangzott egy rövid parancs:

– Öltözzön fel, velünk jön.

Innentől kezdve a család majdnem hat évig nem tudott róla egy árva mukkot sem. Él? Halt? Merre van? – Semmit. Brutális kínzásokat szenvedett el. Halálra ítélték. Nyolc hónapig minden reggel várta a kivégzését. Az életfogytiglani börtön már üde színfoltnak tűnt az előző büntetéshez képest, bár a fegyőrök sokszor kegyetlenül végigverték a foglyokat gumibottal, puskatussal, mikor mi volt a kezükben. A fogsorából több fogat kivertek, mint amennyi megmaradt. (Végül is csak megfogadták a pribékek Kádár János, a Rajkot követő belügyminiszter örökbecsű utasítását 1949-ből: Minden eszközzel kell tudni ütni. Ütöttek is.)

– És ezek után most is párttag vagy? – kérdeztem elámulva.

– Az eszme szép, csak a kivitelben adódtak hibák – válaszolt töretlen optimizmussal.

– Nem, Laci, nem! Az eszme ugyanolyan rothadt, gyilkos és kegyetlen, mint akik kitalálták, vagy idők során vezényelték a kivitelt. Azok nem hibák, hanem égbekiáltó bűnök voltak.

Virga László néhány évtizede már a Rákoskeresztúri Új Köztemető lakója.

(101.) Hatalmas öngól

A feleség rázendít:

– Te személtáda! Hogy kerül ez a bugyi a kabátod zsebébe?

A férj hűvösen végigméri:

– A szomszéd adta ide. Tegnap nála hagytad!

(102.) Két barátnő beszélget

– Hogyan éltek házaséletet, ha külön hálósobában alszotok?

– A férjem csak füttyent egyet, ha kedve van hozzá.

– És ha neked van kedved hozzá?

– Akkor benyitok hozzá, és megkérdem: füttyentettél, drágám?

(103.) Szerencsejáték

Bemegy a részeg a lottózóba.

– Kérek egy nagyfröccsöt.

– Nálunk nincs nagyfröccs. A lottón 5 számot kell eltalálni.

– Milyen messziről?

(104.) Elkanyarodott mese

A farkas kopog a kismalacok házának ajtaján, és így szól:

– Nyissátok ki az ajtót malackáim, az anyátok vagyok és hoztam nektek friss tejet!

Mire a malackák:

– Hazudsz farkas! Mi anyut sörért küldtük!

(105.) Kritika

- Jó napot asszonyom... A zongorahangoló vagyok!
- És? Ki hívta magát?
- A szomszédok!

(106.) Pályamódosítás

- Nővérke, ennyi próbálkozás után döntse már el végre, hogy most vért vesz tőlem, vagy tetoválni akar?

(107.) Móricka

Móricka későn jött haza az iskolából. Az apja kérdőre vonta, hogy hol csavargott.

- Egy bácsinak elgurult ötven forintja, és nagyon sokáig kereste.
- Mi közöd volt neked mindehhez?
- Rajta álltam.

(108.) Az öröm ára

- Miért sírsz Pistike?
- Az apuuu!... Rácsapott az ujjára a kalapáccsal és... és...
- De kisfiam, emiatt neked nem kellene így ordítanod!
- Hááát, először én is csak röhögtem...

(109.) Azt maga...

Jósnó bámulja a kristálygömböt és mondja a kuncaftnak:

- Látom, hogy két gyereke van.
- Azt maga csak hiszi. Összetörheti a gömbjét, mert nekem három gyerekem van!
- Azt maga csak hiszi...

(110.) Előrelátás

Székely bácsi jelentkezik nyelvtanfolyamra. Héberül szeretne tanulni.

- Bácsikám, a maga korában miért akar héberül tanulni?
- Ha meghalok, és a paradicsomba kerülök, szeretnék Istennel beszélgetni.
- Arra nem gondol, mi lesz, ha a pokolba jut?
- Románul már tudok.

(111.) Nesze neked...

Ádám heverészik a Paradicsomban, egyszer csak megkérdi:

- Uram, mi az a szex?
- Eredj Évához, majd tőle megtudod! – hangzik a válasz.
- Ádám elmegy, hogy megkeresse Évát, majd kisvártatva visszajön.
- Uram, mi az a migrén?

(112.) Garancia

- Jöjjön fel hozzám, Icuka!
- Csak akkor megyek fel, ha megígéri, hogy jó fiú lesz.
- Hogy fiú lesz, azt nem tudom garantálni, de hogy jó lesz, az biztos.

(113.) Gázolás

A rendőr a fejét csóválva mondja:

- Hölgyem, eddig öt gyalogost gázolt el. Ez már azért sok!
- Miért? Mennyit szabad?

(114.) Dr. Kicsi Sándor

Az MTA Lexikon Szerkesztősége igazgatójának legendás lexikális tudása volt. Erről személyesen is meggyőződhettem. Dr. Viczián János,

kedves kollégám közvetítésével különmunkát kaptam a szerkesztőségtől. Dr. Kicsi Sándorral először ekkor találkoztam személyesen. A bemutatkozás után rögtön rácsapott a vezetéknevemre.

– Hernádi? Ez magyarosított név.

– Igen, apám 1936-ban magyarosított Herzsényákról. Ő Babócsán született.

– Herzsényák, Herzsényák... – forgatta, ízlelgette, de nem ért el pontos találatot. Gyanította az etnográfiai hovatartozást, sejtett a névben sokácot, bunyevácot, ám nem jutott végleges eredményre.

Aztán áttért a feladat ismertetésére. Egy lexikon kiadását tervezték, amelyben Nagy-Magyarország összes helységneve szerepelne. A szócikk végén jött volna a gyűjtésem: itt születtek (név, rang, mikor?, foglalkozás); itt haltak meg (név, rang, mikor?, foglalkozás), vagy itt vannak eltemetve. Nagyon megtetszett a feladat, örömmel elfogadtam. Őt másik lexikon személyi adatait dolgoztam föl.

(115.) A piros számozású könyvek

Személyes kapcsolataim bővülése révén olvasmányaim nagy részét egy érdekes könyvcsoport töltötte ki. A piros számozású könyvek. Ezek úgy készültek, hogy az állambiztonsági szervek megszállták a Kossuth Kiadót. Jobbnál jobb könyvek kéziratait kiszedték, nyomták, kötötték. A szedést a végén beolvasztották és vizsgálatra. Ezekből a könyvekből kaptak a Politikai Bizottság tagjai, a Központi Bizottságból már nem mindenki. Óh, pardon! Majdnem megfélemeztem arról, hogy a párt nevét megnevezem: MSZMP. Külön öröm számomra, hogy az időközben felnövekvő generációk kedvéért a mi korosztályunknak oly ismerős betűszót is föl kell oldani: Magyar Szocialista Munkáspárt.

Így olvashattam *Winston S. Churchill: A második világháború I-II.* című munkáját, amiért 1953-ban irodalmi Nobel-díjat kapott. (Eredetileg hat kötetes mű.)

Ezt követte idővel *Alekszander Solzsenyicin: A Gulag szigetcsoport 1-2.* A megrázó könyv sok nyugati kommunistát is eltántorított az eszmétől. Többé már nem viselkedhettek úgy, hogy a tények ne zavarják tisztánlátásukat.

Meghatározó olvasmányaim közül is kiemelkedő élményt adott az a könyv, amit Virga Lászlótól kaptam kölcsön olvasni. *Dr. Nagy Töhötöm: Jezsuiták és szabadkőművesek.*

(116.) Dohányos emlékeimből

1948 tavaszától Budapesten, a Veres Pálné utcában laktunk. Igyekeztem minél előbb földérinteni közvetlen környezetemet. A II. Világifjúsági Találkozót Budapesten tartották 1949. augusztus 14-től augusztus 28-ig.

Éppen a nyitónapon kalandoztam el a Dimitrov térig (ma és 1949 előtt Fővám tér), ahol 82 ország küldötteinek színes felvonulásában gyönyörködtem. Hirtelen cigaretta füstje csapta meg az orromat. Csodálkozó tekintetemre egy kérdés következett:

– No, öcskös, te is kérsz egyet?

Kértem. Ízlett. Másnap lettem ötéves. Ettől kezdve, hacsak tehettem, rágyújtottam. Csetényben ez még inkább kiteljesedett. Ha elküldtek minket a boltba, sokszor összeálltunk egy nagy csapatba, és Dudarról hoztuk az árut. Útközben sok mindenről beszélgettünk, énekelünk, cigarettáztunk.

1956-ban a karácsonyi szünetet hosszabb szénszünet követte. Csak 1957 tavaszán folytattuk a tanévet. Földrajz órán arra kaptam föl a fejemet, hogy hallom ám: Rodope. Az osztályfőnököm, Szathmáry István meg is kérdezte, hogy min csodálkozom.

– Semmi, semmi, tanár úr kérem, csak eszembe jutott, hogy van ilyen cigaretta.

– Ugyan, ne viccelj, ilyen cigaretta nincs.

– Tanár úr, ne tessék haragudni, de ilyen nevű cigaretta van.

– Nincs.

– Nincs? Tessék megengedni, hogy megkínáljam egy Rodopeval. Egy nagy barackot nyomott a fejemre, és ezzel az udvariasság szabályai szerint le is zártuk a kérdést.

(117.) Prof. dr. Hajnóczi Gábor

Apám 1967. június 12-én halt meg a balatonfüredi szívkörházban. Ekkor az ELTE nappali tagozatának IV. éves hallgatója voltam biológiai-könyvtár szakon. Kertész Károlyt, a zirci Járási Könyvtár módszertanos munkatársát éppen akkoriban vitték el Tapolcára járási igazgatónak, így a megüresedett helyre kellett utánpótlás. Károllyal mi jól ismertük egymást; a röplabda révén hol ellenfelek voltunk a járási, hol pedig csapattársak a megyei bányász bajnokságban. Tudta, hogy könyvtár szakos vagyok, ezért felkerestek Csetényben. Hamar megegyeztünk, hogy vállalom az állást, ha az egyetem hozzájárul ahhoz, hogy a nappali tagozatot megtartva állásba menjek. Ötödévben fél év tanítás és fél év könyvtári gyakorlat elvégzése volt a penzum.

Mivel egy év alatt mindegyikből duplán tudtam teljesíteni, megkaptam az engedélyt a munkavállalásra. Egyik napon három fiatal középiskolai tanárral beszélgettünk Zircen. Köztük volt Hajnóczi Gábor, aki abban az évben Szegeden végzett olasz-történelem szakon. Akkor készülődött Zircre. Megbeszéltük, hogy közösen kerítünk magunknak albérletet. Ez sikerült is, így július 1-jétől a Járási Könyvtár munkatársa lettem. Szeptembertől pedig a III. Béla Gimnáziumban tanítottam. Októberben jobbra cseréltük az albérletünket. Igen mozgalmas életet éltünk, tele munkával. A szakdolgozatomat írtam (A Budapest folyóirat története 1945–1947, és melléklete a teljes cikk- és képrepertórium). Tagja lettem a zirci Irodalmi Színpadnak, Csetényben, Nagyesztergáron és Cseszneken edzettem a női röplabdacsapatot, tagja lettem a Zirc-Dudar röplabdacsapatának, és edzettem az ifjúsági csapatunkat. Gábor a Palladio-t fordította olaszból. Szervezett egy filmmúzeumot is, ahová jobbnál jobb filmeket szerzett.

A zirci állás azért is jött jókor, mert édesanyám és anyai nagyanyám Csetényben voltak, Zirctől 13 kilométerre. Könnyen elértem őket.

(118.) Hol laknak Laciék?

Öcsém 1967-ben kezdte a könyvtár-népművelő szakot a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolán. Mikor a kezdés után első alkalommal jött Zircre, egy közös ismerőstől érdeklődött.

– Hol laknak Laciék?

– A Patkóban – volt a rövid, ám kissé meghökkenítő válasz.

Amiből annyi igaz volt, volt tényleg a Patkó étterem volt a törzseshelyünk. Oda szólt az ebédjegyünk. (Abból annyit vehettünk, amennyit akartunk. Darabját 8 forintért vettük, fizetéskor 10 forintot ért.)

Munka után is igyekeztünk a Patkóba, mert a törzsasztalunknál dolgoztunk. Gábor fordított, én meg a diplomamunkámat írtam. Egy hatalmas, elsárgult paksaméta volt mellettem, a Fővárosi Közlöny négy vaskos évfolyama, 1945–1948. Néhány napig ki se mertem nyitni, annyira fáztam tőle, utána csakhamar életem egyik legizgalmasabb olvasmánya lett.

Amikor eljött a vacsoraidő, vagy megjelentek népes társaságunk tagjai, Gábor is én is egy laza mozdulattal betoltuk az egész cuccot az ablakmélyedésbe. Csak másnap délután vettük elő onnan, folytatva az előző napi munkát. A gépelést már a könyvtárban végeztem el.

(119.) Mint Marci Hevesen

Azt ugyan még senki nem részletezte, hogy hogyan is élt Marci Hevesen, de egy biztos, ha valaki jól élt, azt mindig Marcihoz hasonlították. Így a szólásmondás igazi mérce lett számomra is.

Mint módszertani könyvtáros, elláttam az összes községi könyvtár felügyeletét. Minden hónapban kaptam egy művelődési autót, amivel a letéti állományt mozgattam az egész járáson belül. Sokszor mentem kiszállásra kerékpárral is. Gyönyörű helyeken jártam. Ha kocsival mentünk Bakonyszentlászló körzetébe, hazafelé mindig megálltunk a cseszneki várral szembeni szerpentinén. Szalonnáztunk, majd szunyókáltunk egyet, aztán mentünk tovább.

Egy ilyen kiszállás után, ahogy visszamentem a könyvtárba, az asztalomon egy cédula várt: Ha még életben akarod látni nagyanyádat, siess haza.

Késő este volt, csak másnap tudtam hazamenni Cseténybe. Örömmel láttam, hogy a 84 éves nagyanyám ül az ágyban, és olvas.

– Mit olvasol, nagyanyám?

Egy szót se szólt, csak huncut mosollyal fordította felém a könyv borítóját.

Szilvási Lajos: Egyszer-volt szerelem. No, hála Istennek, talán még sincs akkora nagy baj.

(120.) Tévedés

Egy szépasszony összeverve állít be az orvoshoz.

- Mi történt?
- Csúnyán összevert a férjem!
- De hiszen úgy tudtam, hogy elutazott.
- Én is...

(121.) Menny és pokol

A mennyországban szebb a környezet, de a pokolban több az ismerős.

(122.) Kinek mi fontos

A nagypapa, a fia és az unokája elmentek Párizsba. Hazafelé lelkendezik az unoka:

- A párizsi nők milyen gyönyörűek, milyen tüzesek!
- Az apa csettint egyet:
- És milyen ügyesek!
 - A nagypapa elmélázik kissé:
 - És milyen türelmesek...

(123.) Antigravitáció

Nagyon érdekes könyvet olvasok az antigravitációról. Nem bírom le-
tenni.

(124.) Levél a Dnyepertől

Csetényben, a házunkhoz közel, a bakonyoszlopi elágazó mellett a Budapest – Zirc országút alatt átereszt építettek. Ez idő alatt az építési területet éjszakára kivilágították petróleumlámpával, és őrseget szerveztek. Természetesen nekünk azonnal ott volt a helyünk az öregek mellett, akik tábortüzet raktak, majd nagy mesélésbe fogtak. Fölöttünk a csillagos ég. A tűz varázsa, az öregek meséi teljesen elbűvöltek minket. 1954-ben Sztálin halála után egy évvel kezdtek csak hazatérni néhányan a csetényi hadifoglyok közül. Egyikük részt vett az 1943. január 12-i urivi áttörés harcaiban. Hárman maradtak az ezredből.

Mikor a mesélésben rá került a sor, elmondott egy nagyon megható verset, amit később lediktált nekem. Meg is tanultam. Teltek az évtizedek, a vers annyira megkopott bennem, hogy már csak kis foszlányok maradtak belőle.

Az egyik megmaradt fél sort beütöttem a Google-ba, a gépem meg azonnal kiírta az egész verset. Megörültem neki. Ez is gyerekkori emlék, csak a szebbik fajtából.

Eötvös Gyula: Levél a Dnyepertől

Kislányom! Most messziről szól apád,
Megáld halkan a nagy távolságon át.
Kislányom! Fond most imára kezed.
Hidd el kicsikém, hogy ott vagyok Veled.
A tél sípol már itt a Dnyeperen,
Reggel dér lepi be a fegyverem.

Ma a te harcos katonaapád
Itt virrasztja át az orosz éjszakát.
Az arca, mint az érc, merev és komor,
S a lelke végtelen mezőkön kóborol.
De jön egy nap, kislányom, meglátod:
Csendesen az ajtóban megállok.
Te felnevensz és elejted kóc-babád,
És örömeben akkor sírni fog apád.

(Oroszország, 1941 decembere)

(125.) Katyn és Sztálin halála

1940. március 5-én írta alá Sztálin azt a halállistát, aminek alapján az NKVD, a szovjet belügyi népbiztosság pribékjei öt különböző helyszínen mintegy 26 ezer lengyel értelmiségit, tartalékos tisztet végeztek ki. Köztük volt egy magyar áldozat is: Korompay Emánuel Aladár, a Varsói Egyetem magyar lektora, lengyel tartalékos százados. (Emléktáblája Óbudán, a katyni mártírok parkjában található.)

Tizenhárom évvel később, ötnapi kegyetlen haláltusa után, éppen ezen a napon halt meg Sztálin. Szokták mondani: Isten nem bottal ver.

(126.) Az Anglia

A XVIII. században épült csetényi kastélyt dimbes-dombos területen egy 16 hektáros park veszi körül. Legöregebb fái 250–300 évesek, még a régi, évszázados erdő maradványai. A XX. század elején tudatos parkosítás kezdődött. A távoli vidékek ritkább növényei mellett zománcozott kis táblákon tüntették föl az egyes növények magyar nevét, latin nevét, származási helyét. A főbb utakat murvával terítették, rajtuk hintóval is be lehetett járni az egész területet.

Hanem az angolpark szó sehogy se jött a csetényiek nyelvére, így aztán el is keresztelték Angliának. Mondhatni, nekünk ez volt a gyerekszobánk. Reggeltől estig. Itt játszottunk katonásdit, bilickéztünk, csülköztünk és fogócskáztunk (legtöbbször csak a fákon: aki leesett, kiesett alapon). Itt alakítottuk ki a salakos teniszpálya helyén a röplabdapályát, mindennapos ádáz csatáink színhelyét. Télen síeltünk, szánkóztunk, csúszkáltunk, hógolyóztunk. Kamaszkorunktól meg a csoportosnak indult esti sétáinkon az el-elmaradó párok már külön-külön folytatták a romantikát. (Ó, de szépen sikerült ezt elmesélnem!) Az itt szövődő szerelmek némelyike a házasság révébe ért.

Külön megemlítem a röplabdapálya közelében húzódó platánsort, a fehér fákat (a leveleik fonákja hófehér volt, innen az elnevezés), és az egész park díszét, a jó öreg és hatalmas vérbükk fát (*Fagus sylvatica* ssp. *Purpurea*), ami a park közepén épített labdarúgópálya rézsűjének, de leginkább az emberi hülyeségnek esett áldozatul. Valakinek az az örült ötlete támadt, hogy a park közepére futballpályát kell építeni.

Előbb kivágták a fákat kelet-nyugati irányban. Majd rájöttek, hogy így a pálya nagy része töltésen lesz, ami a talajsüllyedés miatt nem jó. Ezért elfordították erre merőlegesen, észak-déli irányban. Az egyik kapu mögötti rézsút annyira közel vitték a vérbükk fához, hogy átvágták a gyökérzet nagy részét. Így a fa kiszáradt.

Európa legnagyobb vérbükk fája mintegy 40 m magas volt, félgömb alakú lombkoronával. Leveleinek színpompája tavasztól őszig elkápráztatta az embereket. A csúcsa a kastély tornyának tetejéig ért. A törzsét hatan sem tudtuk átérni. Körünkben az számított nagyfiúnak, aki föl tudott mászni a legfelső ágak tetejéig.

(127.) Gyűjtés

Az Amerikából származó burgonyabogár (*Leptinotarsa decemlineata*, más néven krumplibogár vagy kolorádóbogár) az 1950-es évek elején hazánkban is vészes gyorsasággal terjedni kezdett. Amikor még a mi vidékünkön ritkaságszámba ment, a kijelölt helyen adhattuk le a begyűjtött bogarakat. Csatapban jártuk a határban a krumpliföldeket, és szorgalmasan kerestük a kártevőt.

Komoly kereseti forrásunk az anyarozs, más néven varjúköröm (*Claviceps purpurea*) gyűjtése volt. Ez a gombafajta általában gabonaféléken élőszkodik, sok toxikus alkaloidát is tartalmaz. Fontos gyógyászati alapanyag, több helyen alkalmazzák. Különböző gabonaőrleményekbe kerülve azonban mérgező. Egyik délelőtti gyűjtésünk során az az ötletünk támadt, hogy rendezzünk evőversenyt anyarozsból. Elég az hozzá, hogy jól belaktunk belőle. Mire eljött az ebéd ideje, már semmi kedvünk nem volt enni. Valamelyikünk el is szólta magát, hogy miért nem vagyunk éhesek. A felnőttek között azonnal kitört a pánik. Végül is a ricinust tartották a legjobb gyógymódnak. Anyánk annyira megijedt, hogy kombinálta a módszereket: egy korty ricinus, egy pofon. Mindent összevetve szerencsésen zárult a nagy kalandunk.

(128.) Új ételek

- Mit evett ebédre?
- Mákos babot.

- Azt hogy csinálta?
- Véletlenül kettőt lapoztam a szakácskönyvben.

(129.) Huszárokelőpuszta

2007 tavaszán Veszprémben összefutottam a volt zirci társaságunk egyik oszlopos tagjával. Beszélgetésünk közben kiderült, hogy a tagok minden évben találkoznak Huszárokelőpusztán, augusztus utolsó hétvégéjén. Hívott, menjek én is. Mivel szerettem volna találkozni sok kedves ismerősömmel, el is mentem. Huszárokelőpusztán egy nagy vadász üdülőház található, azt bérelték ki a többiek. A szállás mellé Pazar vacsorát adtak.

A vadász üdülőház Pécestől 206 kilométerre van. Zircen a Bakonybél felé vezető útra tértem. Eddig is szép utam volt, de inentől kezdve egyenesen festői a táj. A Magas-Bakony egyik leghosszabb patakja, a Gerence Bakonybél után csatlakozik az út mellé, és hosszú kilométereken keresztül futnak egymás mellett.

Nagyon jól sikerült az első alkalom, így aztán ha csak tehetem, minden évben ott találkozom a zirci társaság legtöbb tagjával.

(130.) Fő az óvatosság

- Drágám, holnap elmegyek a papádhoz és megkérem a kezedet. Szerinted mit vegyek föl?
- Hát, ahogy őt ismerem, golyóálló mellényt!

(131.) Teve-szabály

A *Viccek, mormogásaim* című kötetem (131.) tétele szintén a Teve-szabályról szólt. Abban a tételben a mese szerint az öreg arabnak 17 tevéje volt. A végrendeletben a tevék felét a nagyobbik fiúra, harmadát a középsőre, kilencedét a legkisebbre hagyta. A fiúk azonnal látták, hogy a 17 teve nem osztható az apjuk kívánsága szerint, ezért a káditól kértek segítséget. Rövid gondolkodás után a kádi a fiúknak adta a saját

tevéjét. Így azok száma 18 lett. Ettől kezdve már könnyű volt az osztokodás. Mindenki vitte a neki járó részt: $9 + 6 + 2 = 17$, a kádi pedig fölült a saját tevéjére, és hazatevegelt.

A múltkor megtaláltam a Teve-szabályt más számokkal. A mese ugyanaz, csak a tevék száma és az arányuk változott. A fiúk megszámozták a hagyatékot: 19 teve. A nagyobbik fiúra esett a tevék fele, a középsőre a tevék negyede, a kisebbik fiúra a tevék ötöde.

A nagy talányt a kádi oldotta meg, aki nekik adta a tevéjét. Így lett 20 teve. A nagyobbik fiú vitte a felét (10), a középső a negyedét (5), a kisebbik az ötödét (4). $10 + 5 + 4 = 19$, és a kádi ismét a saját tevéjén ment haza. Ugyanez igaz, ha az öreg arabnak 23 teve a hagyatéka. A mese mindhárom változatában az öreg arab hagyatékát három prímszám képviseli.

(132.) Prof. Dr. Csákvári Béla

A tanár úr az ELTE Természettudományi Karának szerves kémia professzora volt. Mellesleg hatalmas Fradi-drukker. De annyira, hogy ruházatának állandó két tagja; a fehér ing és a zöld nyakkendő. 1963-ban kezdtem az egyetemet biológia-könyvtár szakon. A tanév elején, egy kora őszi verőfényes vasárnapon megnéztünk a Népstadionban egy izgalmasnak ígérkező focimeccset: Honvéd – Fradi. Gólzáporos eredmény született: 7:2 a Honvéd javára. Mikor vonultak le a pályáról a játékosok, Tichy Lajos intett Albert Flóriánnak: 7:2, és teátrálisan ingatta a fejét a megalázó vereség miatt. Albert azonnal visszaintett: 2:2, amivel a kettejük között zajló gólkirályi vetélkedőre utalt.

A hétfői kémia előadásra érkező professzorral alig ismertünk rá. Éveket öregedett, még most is az előző napi meccs hatása alatt volt. Közledvén az előadás szünetéhez, a bemutatott kísérlettel kapcsolatban megkérdezte a prof, hogy milyen lesz a színreakció. Persze, minket sem kellett félni, kórusban vágtuk rá, hogy zöld-fehér. Csákvári tanár úr azonnal kapcsolt, fölvetette a fejét. Próbálta a füle mellett elengedni pikírt megjegyzésünket. Majd az után érdeklődött, hogy milyen lesz a keverési arány, mire a kórusunk rákezdte, 7:2.

Itt végképp elszakadt a cérna, és a megkezdett óráközi szünetben a tanár úr keserű elemzésbe fogott a fradistákat sújtó tragédiáról.

(133.) Semmi esély

Egy mutató asszonyka fölkeresi az orvost.

- Mit tegyek, doktor úr? Már a nyolcadik gyerekeket várom.
- Ön okos asszony, – próbálja felvilágosítani az orvos – miért nem védekezik?
- Védekezem én, kérem, de a férjem sokkal erősebb.

(134.) Elmeógyógyintézeti felirat

Ha bolondnak tart a világ, gyere hozzánk! Mi mindent elhiszünk neked.

(135.) Meglepetés

A feleség hazaér vidékről, és látja, hogy a férje a konyhában sürgölődik. Az étkezőasztal szépen megterítve két személyre. A lakásban félhomály és romantikus gyertyafény.

- Ó, ez aztán a meglepetés – mondja elérékenyülve.
- Tényleg az – így a férj – azt hittem, csak holnap érkezel...

(136.) Memória

Az idős asszony és az öregember már öt éve rendszeresen találkoznak, amikor a bácsi végre elhatározza, hogy megkéri a néni kezét. A néni azonnal igent mond. Mindketten hazamennek. Másnap a bácsi arra ébred, hogy nem emlékszik, igent mondott-e neki a választottja. Hosszú töprengés után felhívja az idős hölgyet, és zavartan rákérdez:

- Tegnap megkértem a kezét, de nem emlékszem, mit válaszoltál.
- Jaj, de jó, hogy hívtál, mert nem emlékszem, kinek mondtam igent.

(137.) Stílusos

- Mi a különbség a teológus és a geológus között?
- ???
- Ég és föld.

(138.) Pszichiáternél

- Mikor veszekedtek először a férjével, asszonyom?
- Amikor mindenáron rajta akart lenni az esküvői fényképemen.

(139.) Összhang

- Szexuális téren egyre összehangoltabb vagyok a feleségemmel. Tegnap például mindkettőnknek fájt a feje.

(140.) A tökéletes hallás

- Nemrég vettem egy hallókészüléket. Nagyon drága volt, de megérte, mert ezzel tökéletes a hallásom.
- Igazán? – kérdi a szomszéd. – Milyen márkájú?
- Fél kettő.

(141.) A nagyotmondás ellenszere

A nagyotmondás legjobb ellenszere a nagyothallás.

(142.) Szállodai panasz

- Egy olcsó szálloda recepcióján panaszkodik a vendég:
- A szobámban két egér kergetőzik!
 - Uram, hát mit akar ennyi pénzért? Bikaviadalt?

(143.) A Paradicsomban

Ádám kíváncsian megkérdi:

– Uram, mi az a szex?

– Eredj Évához, majd tőle megtudod! – hangzik a válasz.

Ádám elmegy, hogy megkeresse Évát, majd kisvártatva visszajön.

– Uram, mi az a migrén?

(144.) Okos, intelligens...

Mi mindent kitaláltak mára! Intelligens az összes kütyüd, okos a telefonod, okos a karórád, okos a kulcskeresőd, az agyad helyett már külön tudásközpontod van valami ménkű nagy épületben. Mégis sokan maradnak meg a régi masszív, kőkemény bunkónak, mert mindezek ellenére nem tudnak úgy élni, ahogy kellene; bölcsen, szeretetben és békében, másokkal és önmagukkal egyaránt. Ámen.

(145.) Hoppá!

A nővér megkérdezi az újdonsült anyukát:

– A boldog apa odakint várakozik egy csokor virággal. Beengedjem?

– Isten ments! Bármelyik percben megérkezhet a férjem.

(146.) Bújócska

Egy fiú és egy lány bújócskát játszik. A kislány közli a játék szabályait.

– Ha megtalálsz, megfoghatod a kezemet. Ha egy percen belül rájössz arra, hogy hol vagyok, meg is csókolhatsz. Most hunyjál, én pedig elbújok a hűtőszekrény mögé.

(147.) Élj úgy,...

Élj úgy, hogy ne vehessenek észre ott, ahol vagy, de nagyon hiányozz ott, ahonnan elmentél!

(148.) A Dalai láma gondolatai

A Dalai lámát megkérdezték, hogy mi az, ami leginkább meglepi az emberiséggel kapcsolatban. Ezt válaszolta: „Az ember. Mert feláldozza az egészségét, hogy pénzt keressen. Aztán feláldozza a pénzét, hogy visszaszerezze az egészségét. És mivel olyan izgatott a jövőjével kapcsolatban, hogy elfelejti élvezni a jelen; az eredmény az, hogy nem él sem a jelenben, sem a jövőben; úgy él, mintha soha nem halna meg, és aztán úgy hal meg, hogy soha nem is élt igazán.”

(149.) Az idő, az idő...

Az élet csak addig tart, amíg a cédula a csuklódról lecsúszik a nagylábujjadra. De a köztes időt próbáld tartalmasan eltölteni.

(150.) Tábla a falu határában

Vezess óvatosan, mert az orvos és a sírásó is szabadságon van.

Tartalom

- (1.) Dr. Schiszler Lajos emlékére
- (2.) Alma mater
- (3.) Sírfelirat
- (4.) Matézis
- (5.) Bírósági párbeszéd I.
- (6.) Bírósági párbeszéd II.
- (7.) Bírósági párbeszéd III.
- (8.) Bírósági párbeszéd IV.
- (9.) Bírósági párbeszéd V.
- (10.) Bírósági párbeszéd VI.
- (11.) Bírósági párbeszéd VII.
- (12.) Bírósági párbeszéd VIII.
- (13.) Bírósági párbeszéd IX.
- (14.) Bírósági párbeszéd X.
- (15.) Szafari
- (16.) Első csetényi barátkozásom
- (17.) Motorozás I.
- (18.) Motorozás II.
- (19.) Motorozás III.
- (20.) Minden rendben
- (21.) A Hitler-bajusz kialakulása
- (22.) Plágium
- (23.) Reggeli
- (24.) Több is veszett Mohácsnál
- (25.) Tényleg...
- (26.) Lóverseny
- (27.) Játékaink
- (28.) Katonásdi
- (29.) Robbantások
- (30.) Hadifelszerelésünk
- (31.) Karbidágyú
- (32.) Vérbírák és áldozataik
- (33.) Dr. Kollega Tarsoly Sándor
- (34.) Puskázás
- (35.) Gerzson
- (36.) Latin érettségi
- (37.) Fizika érettségi
- (38.) Felvételi vizsgáim

- (39.) Bánya (Kisgyón, Balinka, Dudar)
- (40.) Az év embere
- (41.) Magyar királyok
- (42.) Magyarország miniszterelnökeiről
- (43.) Bárdossy László
- (44.) Nagy Imre
- (45.) Egy ávós tabló
- (46.) Kádár János atyai jó tanácsa
- (47.) Az ima hatalma
- (48.) A véka
- (49.) A medve megtérítése
- (50.) Tizenharmadik
- (51.) Két barátnő
- (52.) Csengő
- (53.) Gyermekkori emlék
- (54.) Szőnyeg
- (55.) Önzetlenség
- (56.) Az irigykedő János bácsi
- (57.) Az ötre végződő...
- (58.) Szép hasonlat
- (59.) Micsoda különbség
- (60.) Nem mindegy
- (61.) Szakmai dolog
- (62.) Meglepetés
- (63.) Vendéglőben
- (64.) A feleség levele
- (65.) Hirdetés
- (66.) Választék
- (67.) Kérés a Mónika show-ban
- (68.) Szimpátia
- (69.) Baráti őszinteség
- (70.) A szokás hatalma
- (71.) Tehetség kérdése
- (72.) Jó tanács
- (73.) Kegyelet
- (74.) Sőt
- (75.) Állhatatosság
- (76.) Nyugalom
- (77.) Az más
- (78.) Helyreigazítás

- (79.) Csermanek Jenő
- (80.) Szükségmegoldás
- (81.) Sztálin mondása I.
- (82.) Sztálin mondása II.
- (83.) Dr. Brusznai Árpád
- (84.) Mansfeld Péter
- (85.) Dr. Berlász Jenő
- (86.) Bibliográfiák, repertóriumok
- (87.) Dr. Degré Alajos
- (88.) Deák Ferenc emlékülés
- (89.) Dr. Szabad György
- (90.) Dr. Dányi Dezső
- (91.) Sötét fellegek, kis reménysugár
- (92.) Dr. Vida Zoltán
- (93.) Szobalány
- (94.) Füredi István mondása
- (95.) Füredi István névnapjai
- (96.) Bőrgyógyásznál
- (97.) Panaszos férj
- (98.) Gyönyörű hivatás
- (99.) Szomszédaim a tanárban
- (100.) Virga László
- (101.) Hatalmas öngól
- (102.) Két barátnő beszélget
- (103.) Szerencsejáték
- (104.) Elkanyarodott mese
- (105.) Kritika
- (106.) Pályamódosítás
- (107.) Móricka
- (108.) Az öröm ára
- (109.) Azt maga...
- (110.) Előrelátás
- (111.) Nesze neked...
- (112.) Garancia
- (113.) Gázolás
- (114.) Dr. Kicsi Sándor
- (115.) A piros számozású könyvek
- (116.) Dohányos emlékeimből
- (117.) Prof. dr. Hajnóczy Gábor
- (118.) Hol laknak Laciék?

- (119.) Mint Marci Hevesen
- (120.) Tévedés
- (121.) Menny és pokol
- (122.) Kinek mi fontos
- (123.) Antigravitáció
- (124.) Levél a Dnyepertől
- (125.) Katyń és Sztálin halála
- (126.) Az Anglia
- (127.) Gyűjtés
- (128.) Új ételek
- (129.) Huszárokelőpuszta
- (130.) Fő az óvatosság
- (131.) Teve-szabály
- (132.) Prof. Dr. Csákvári Béla
- (133.) Semmi esély
- (134.) Elmegyógyintézeti felirat
- (135.) Meglepetés
- (136.) Memória
- (137.) Stílusos
- (138.) Pszichiáternél
- (139.) Összhang
- (140.) A tökéletes hallás
- (141.) A nagyotmondás ellenszere
- (142.) Szállodai panasz
- (143.) A Paradicsomban
- (144.) Okos, intelligens...
- (145.) Hoppá!
- (146.) Bújócska
- (147.) Élj úgy,...
- (148.) A Dalai láma gondolatai
- (149.) Az idő, az idő...
- (150.) Tábla a falu határában